

FILOZOFICKÁ FAKULTA UNIVERZITY KARLOVY V PRAZE

Ústav slavistických a východoevropských studií

Libor Dvořák jako překladatel ruské humoristické literatury

Libor Dvorak as a translator of russian humouristic literature

Bakalářská práce

Vedoucí bakalářské práce: PhDr. Olga Uličná, CSc.

Praha 2010

Pavel Pozniak

Děkuji vedoucí mé bakalářské práce PhDr. Olze Uličné, CSc. nejen za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce, ale také za ochotu a trpělivost s jakými mou práci vedla.

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracoval samostatně a že jsem uvedl všechny použité prameny a literaturu.

V Praze dne

Pavel Pozniak

ÚVOD.....	6
1. TEORETICKÁ VÝCHODISKA	8
1.1 Překladatel Libor Dvořák.....	8
1.2 Vymezení autorů a vybraných povídek.....	8
1.3 Překladatelský proces	9
1.4 Čeština spisovná, hovorová a obecná	12
2. Povídka TLUSTÝ A HUBENÝ	14
2.1 Anton Pavlovič Čechov – «Толстый и тонкий»	14
2.2 Libor Dvořák – překlad povídky <i>Tlustý a hubený</i>	16
2.3 Stylistický rozbor originálu	18
2.4 Analýza a kritické zhodnocení překladu.....	20
2.4.1 <i>Neobratnosti</i>	20
2.4.2 <i>Překlad reálií</i>	21
2.4.3 <i>Posun významu</i>	22
2.4.4 <i>Kritické zhodnocení</i>	25
3. Povídka ARISTOKRATKA.....	26
3.1 Michail Michajlovič Zoščenko – «Аристократка»	26
3.2 Libor Dvořák – překlad povídky <i>Aristokratka</i>	29
3.3 Stylistický rozbor originálu	32
3.4 Analýza a kritické zhodnocení překladu.....	34
3.4.1 <i>Posun významu</i>	34
3.4.2 <i>Stylistické prvky překladu</i>	38
3.4.3 <i>Překlad frazeologizmů</i>	39
3.4.4 <i>Neobratnosti</i>	41
3.4.5 <i>Kritické zhodnocení</i>	44

4. Povídka SOLIDNÍ DVOUŘADOVÝ OBLEK.....	45
4.1 Sergej Donatovič Dvlatov – «Приличный двубортный костюм»	45
4.2 Libor Dvořák – překlad povídky Solidní dvouřadový oblek.....	48
4.3 Stylistický rozbor originálu	51
4.4 Analýza a kritické zhodnocení překladu.....	53
4.4.1 <i>Neobratnosti</i>	53
4.4.2 <i>Překlad frazeologizmů</i>	56
4.4.3 <i>Posun významu</i>	57
4.4.4 <i>Kritické zhodnocení</i>	63
5. ZÁVĚR.....	64
5.1 Resumé	65
5.2 Резюме	66
5.3 Abstract	67
6. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	68

ÚVOD

Překlady literárních děl z cizích jazyků tvoří nedílnou součást literatury a obecně celé kultury každého národa. Překlady cizojazyčných děl doplňují a svým způsobem obohacují vlastní domácí literární tvorbu. Při čtení kvalitního překladu čtenář často vůbec nevnímá, že se jedná o překlad z cizího jazyka a nikoliv o autentické dílo vlastní národní literatury. Nicméně ani sebelepší překlad není nikdy plnohodnotnou kopií originálu, do jisté míry se vždy jedná o samostatné umělecké dílo fungující v jazykovém a kulturním prostředí překladu.

Překladová literatura funguje v novém jazykovém prostředí do jisté míry jinak než originální dílo. Překlad je více poplatný době svého vzniku, zachycuje aktuální jazykovou situaci, lexiku styl, a díky tomu překlad také rychleji zastarává. Je tedy zcela běžné, že se zásadní klasická díla světové literatury v rozmezí několika desítek let překládají znovu a znovu, jedná se o tzv. generační překlad. Dobrým příkladem toho je právě A.P.Čechov jehož díla byla hojně překládána již na začátku 20. století a od té doby jsou překládána stále znovu.

Překladatelská práce představuje nejenom práci s jazykem originálu, ale především s jazykem do kterého je daný text překládán. Dokonalá znalost tohoto cílového jazyka je základním předpokladem pro práci kvalitního překladatele. Kromě toho musí být překladatel také velice pozorným čtenářem a v dostatečné míře musí znát jazykové a kulturní reálie prostředí originálu. Jen tak může zachytit a následně převést do cílového jazyka všechny jemné jazykové nebo stylistické detaily.

Jedním z nejvýznamnějších literárních teoretiků českého uměleckého překladu byl a dodnes zůstává bezesporu Jiří Levý. Podklady ke svým závěrům z praktické analýzy textů opírám ve velké míře právě o jeho teoretické poznatky. Jiří Levý ve své práci *Umění překladu* přikládá velký důraz právě na detailní analýzu překladů, tedy na překladatelskou kritiku. Jen analýzou je možné určit, nakolik se překladateli podařilo vhodnými jazykovými, lexikálními i stylovými prostředky přiblížit se k originálu.

Ve své práci se na základě kritické analýzy překladů tří povídek různých autorů pokusím charakterizovat styl a metodu překladatelské práce překladatele Libora Dvořáka. Analyzovat budu překlady i samotné originály povídek od třech klasiků ruské satiry konce 19. a 20. století – povídku *Tlustý a hubený* A.P.Čechova, *Aristokratka* M.M.Zoščenka a *Solidní*

dvouřadový oblek S.Dovlatova. Zaměřím se především na srovnání metody překladatelovy práce u jednotlivých překladů, jak se liší překladatelův přístup k jednotlivým autorům, nakolik je schopen respektovat jejich osobitý styl, případně jak se jeho překladatelská metoda vyvíjí v čase.

Práce je rozdělena do čtyř kapitol. V první kapitole je uvedena krátká biografie překladatele Libora Dvořáka, je zde charakterizován výběr autorů a konkrétních povídek, které budu analyzovat, a také jsou zde obecně shrnuty současné teoretické poznatky překladatelské práce. Další kapitoly se věnují jednotlivým povídkám a jejich překladům, přes charakteristiky typických stylových prvků tvorby daných autorů, až ke stylistickému rozboru originálu a vlastní kritické analýze Dvořákových překladů.

1. TEORETICKÁ VÝCHODISKA

1.1 Překladatel Libor Dvořák

Libor Dvořák je v současné době jedním z nejméně aktivních překladatelů ruské literatury. Narodil se 6.6.1948 v Chebu, v dětství žil spolu s rodiči několik let v Moskvě, což do značné míry ovlivnilo jeho budoucí vztah k ruské literatuře a k dění v Rusku vůbec. V roce 1974 absolvoval obor filozofie a ruština na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze. V 70. a 80. letech pracoval v redakci časopisu *Sovětská literatura*. Od roku 1991 se věnuje především žurnalistice, působil v zahraničních redakcích Českého rozhlasu a České televize.

Překládá především moderní ruskou beletrii 20. století, Viktora Jerofejeva, Sergeje Jesina, Sergeje Dovatova nebo rozsáhlé dílo bratrů Strugackých. Do povědomí českých čtenářů uvedl současné ruské autory Eduarda Limonova, Vladimira Sorokina nebo Viktora Pelevina. Nevyhýbá se však ani literatuře 1. poloviny 20. století, dílům Michaila Bulgakova, Ivana Bunina, nebo právě povídkám A.P.Čechova a Michaila Zoščenko.

Je také autorem knih *Nové Rusko* (2000) a trilogie *Ej, čuvak! – Ruský slang aneb Český hambář jazyka ruského* (1995), sbírek vtipů a anekdot *Šutkopis* (1996) a *Lenin je v Ječný* (1997).

1.2 Vymezení autorů a vybraných povídek

Pro svou bakalářskou práci jsem si vybral celkem tři povídky klasiků ruské humoristické literatury 2. poloviny 19. století a 20. století. Anton Pavlovič Čechov (1860 – 1904) představuje počátek moderní ruské literatury. Povídka *Tlustý a hubený* patří do jeho raného tvůrčího období, prvně byla publikována roku 1883. V tomto období Čechov psal převážně krátké humoristické prózy, které publikoval v humoristických časopisech pod různými pseudonymy. Analyzovaný český překlad vyšel v povídkovém souboru *Podvodníci z nouze*, roku 2003.

Michail Michajlovič Zoščenko (1894/5 – 1958) byl ve 30. a 40. letech 20. století jedním z nejpůvodnějších autorů v Sovětském svazu. Ve svých satirických prózách si postupem doby vypracoval svůj vlastní jazyk i typické charakteristiky svých postav – obyčejní lidé v často absurdních životních situacích. Povídka Aristokratka spadá také do první etapy autorovy tvorby, publikována byla roku 1923. Český překlad Libora Dvořáka vyšel v publikaci Nic k smíchu, v roce 2005.

Sergej Donatovič Dovlatov (1941 – 1990), původní profesí žurnalista, je výraznou postavou ruské exilové literatury 20. století. Za života v Sovětském svazu publikoval pouze v samizdatu, v roce 1978 mu bylo dovoleno emigrovat. Usadil se v New Yorku, kde také vyšla všechna jeho díla. Ironií osudu zemřel těsně předtím, než se doma v Rusku stal masově čteným autorem. Povídka Solidní dvouřadový oblek vyšla ve sbírce povídek Kufr, až na samém sklonku autorova života, v roce 1990. Český překlad Libora Dvořáka vyšel ve stejnojmenné sbírce povídek v roce 1999.

1.3 Překladatelský proces

V praktické části mé práce vycházím především z poznatků významného českého teoretika překladu Jiřího Levého, z jeho díla Umění překladu. O samotném překladatelském procesu Jiří Levý píše: *„Překládání je sdělování, přesně řečeno, překladatel dešifruje sdělení, které je obsaženo v textu původního autora a přeformulovává (zašifrovává) je do svého jazyka.“*¹

V české překladatelské tradici je obecně kladen velký důraz na zachování co nejvyšší možné míry věrnosti předloze, a to jak po stránce obsahové, tak i formální. *„U nás bývají požadavky kladené na stupeň přiblížení překladu k originálu vysoké, což je zčásti dáno možnostmi češtiny jakožto jazyka s dominancí flexivního typu, zčásti poměrem k jinojazyčným literaturám a úkolem překládání v naší kulturní tradici.“*² Jiří Levý k tomuto dodává, že překladatel má ctít původní předlohu a zachovávat v ní co možná nejméně svých stop: *„Cílem*

¹ LEVÝ, J.: *Umění překladu*. Praha: Panorama, 1983; str. 42

² HAUSENBLAS, K.: *Výstavba jazykových projevů a styl*. Praha: UK, 1972; str. 81

překladatelovy práce je zachovat, vystihnout, sdělit původní dílo, nikoliv vytvořit dílo nové, které nemělo předchůdce; cíl překladu je reprodukční. Pracovním postupem tohoto umění je náhrada jednoho jazykového materiálu jiným.“³

Na druhou stranu, překlad nemůže být pouhým překladem jednotlivých vět a frází, takový překlad bývá označován jako překlad otrocký. Kromě převedení samotné myšlenky musí autor vystihnout a převést také styl charakteristický pro daného autora. Překladatel se musí pokusit o zachycení a přenesení do cílového jazyka všech aspektů daného díla, aspektů jazykových, stylistických, ale i významů skrytých nebo nedořečených. *„Součástí uměleckého díla je nikoliv skutečnost objektivní, ale autorova interpretace skutečnosti, a tu se také má snažit vystihnout překladatel.“⁴*

Významný český překladatel a také teoretik překladu Bohumil Mathesius na toto téma říká: *„Hlavní a nejdůležitější věcí je pro mě vystihnout autorův záměr – a to vědomý i podvědomý – vzbudit autorem zamýšlené napětí, vyvolat ono ideové a umělecké dojetí, které tanulo autorovi na mysli při formování látky.“⁵*

Nicméně málokdy je možné v praxi vyhovět všem teoretickým požadavkům na věrný překlad předlohy. Absolutně věrný překlad neexistuje, stejně tak jako v uměleckém překladu neexistuje překlad správný nebo chybný. Překlad, který se svou kvalitou textu předlohy ve velké míře přibližuje, bývá nazýván jako překlad adekvátní. Nemožnost naprosté shody překladu s originálem je dána už tím, že každý text pracuje s jiným jazykovým materiálem, jak po sémantické, tak po stylistické stránce. Z toho důvodu nemůže být překladatelská práce čistě reprodukční činností, ale do jisté míry je to především činnost tvůrčí. *„Překladatelským úskalím, na němž se ve značné míře uplatňuje nejen reprodukční, ale tvůrčí přístup překladatele, je pragmatický aspekt, respektování odlišného zkušenostního zázemí výchozího a cílového adresáta, odlišné jazykové situace a její využití, odlišné potřeby jazyků vyjadřovat*

³ LEVÝ, J.: *Umění překladu*. Praha: Panorama, 1983; str. 83

⁴ LEVÝ, J.: *Umění překladu*. Praha: Panorama, 1983; str. 44

⁵ MATHESIUS, B.: *Překladatelství – Umění a technika*. In: *Antologie teorie uměleckého překladu*. Ostrava: 2004; str. 252

city a pocity, odlišných asociací, obrazů a míry jejich využívání, odlišného úzu ve stejných či obdobných situacích, užití patřičného rejstříku, společenských klišé atd.“⁶

Jiří Levý ve své teoretické monografii vymezuje metodu překladatelské práce, rozděluje ji na tzv. tři fáze překladatelské práce:⁷

1. *Pochopení předlohy*
2. *Interpretace předlohy*
3. *Přestylizování předlohy*

Předloha je pro překladatele materiálem, jež má umělecky přepracovat v jiné dílo, samostatně fungující v jiném jazykovém prostředí. V každém případě, dobrý překladatel musí být v první řadě dobrý a pozorný čtenář. Originální text musí pochopit nejen jazykově, ale především musí pochopit pokud možno všechny jeho estetické hodnoty. Dobrý překladatel si tak rozhodně nevystačí s pouhou vynikající znalostí jazyka originálu a cílového jazyka překladu. Kromě ní musí překladatel mít také široké znalosti kulturních a historických reálií jazykového prostředí originálu. S tím souvisí nutnost provedení lingvo-stylistické analýzy textu originálu ještě před zahájením samotného překladatelského procesu. Na základě této analýzy si pak překladatel vytváří své pojetí předlohy, svou překladatelskou koncepci. „*Cílem překladatelské práce by mělo být, aby své subjektivní zásahy co nejvíce potlačil, aby se co nejvíce přiblížil k objektivní platnosti překládaného díla.“⁸*

Dalším důležitým aspektem týkajícím se překladové literatury je tzv. zastarávání překladů. Překlady uměleckých textů obecně zastarávají rychleji než vlastní předlohy. I překlady, které ve své době byly považovány za velmi dobré, s postupem času zastarávají a jsou nahrazovány překlady novými, zatímco původní předloha je ve svém jazykovém prostředí stále živá a aktuální. Fenomén zastarávání překladu souvisí do jisté míry právě s věrností nebo naopak volností překladatelské práce s předlohou. Obecně se dá říci, že čím

⁶ KNITTLOVÁ, D.: *O kreativitě překladatele uměleckého textu*. In: *Antologie teorie uměleckého překladu*. Ostrava: 2004; str. 191

⁷ LEVÝ, J.: *Umění překladu*. Praha: Panorama, 1983; str. 51

⁸ LEVÝ, J.: *Umění překladu*. Praha: Panorama, 1983; str. 60

volněji překladatel s předlohou zachází, tím rychleji bude překlad zastarávat. Zejména se to týká textů, v nichž překladatel používá velké množství hovorových a slangových výrazů, které obvykle mají pouze omezenou platnost. Potvrzením tohoto jevu je také to, že zastarávají také překlady vytvořené významnými spisovateli, jejichž vlastní tvorba je dodnes živá. „*Překladové dílo významných spisovatelů, ve své době vysoce oceňované, zastarává podstatně rychleji než jejich původní tvorba.*“⁹

1.4 Čeština spisovná, hovorová a obecná

Při překladu jakéhokoliv uměleckého díla, a u humoristické prózy toto platí dvojnásob, se nutně setkáváme s jinými vrstvami jazyka než jen s čistě spisovným jazykem. S tím souvisí nutnost nalezení odpovídajícího jazykového materiálu i v jazyce překladu, v našem případě v jazyce českém. V českém jazyce funguje vedle sebe hned několik jazykových vrstev, jazyk spisovný, hovorový a jazyk nespisovný, nazývaný též obecná čeština. „*Hovorovou češtinu považujeme nikoliv za samostatný útvar národního jazyka, jehož místo by bylo mezi spisovnou a obecnou češtinou, nýbrž za soubor prostředků příslušející široce chápanému komplexu spisovné češtiny. ... Jednak je nástrojem veškerého dorozumívání těm občanům, kteří užívají výhradně spisovného jazyka. Jednak funguje jako nástroj běžného dorozumívání, je jednou ze strukturních náplní běžné mluvy. ... Nelze ani pominout ten fakt, že zatím nevznikla jediná mluvnice hovorové češtiny a ta ostatně nikde není ani kodifikována.*“¹⁰

Hovorová a obecná čeština se vyvíjejí velmi dynamicky, zachycují aktuální „módní“ jazykové trendy, velmi snadno přejímají slova z cizích jazyků a tato slova rychle, avšak ne trvale, zakotvují ve svém systému. „*Výběr výrazových prostředků spisovného jazyka uplatňujících se v běžné dorozumívací sféře tvoří hovorovou češtinu. V rámci kodifikace spisovného jazyka je příznak hovorovosti konstatován u nejrůznějších tvarů, jde ale o příznak dynamický, dobově se rychle měnící.*“¹¹ Z toho důvodu je používání hovorových prvků a zejména prvků obecné češtiny v překladech do jisté míry nebezpečné – čím aktuálnější

⁹ HRALA, M.: *Zastarávání překladů jako obecný problém.* In: *Antologie teorie uměleckého překladu.* Ostrava: 2004; str. 161

¹⁰ CHLOUPEK, J.: *Stylistika češtiny.* Praha: SPN, 1991; str. 50-51

¹¹ CHLOUPEK, J.: *Stylistika češtiny.* Praha: SPN, 1991; str. 162

jazykové prostředky překladatel zvolí, tím větší je riziko, že překlad bude zastarávat daleko rychleji než vlastní originál.

Používání prostředků obecné češtiny v umělecké literatuře je v současné době stále častější, obecná čeština tak dnes do jisté míry funguje v úloze tzv. „třetího standardu“.

*„Obecná čeština se v moderním dramatickém umění a v literárních dialogích stala výhradní reprezentantkou živé mluvené řeči každodenního života; posléze se objevuje v krásné literatuře nejen v pásmu postav, nýbrž dokonce i v pásmu autorském jako poetizační prostředek vypravování. ... Přítomnost obecné češtiny v krásné literatuře a dramatice nasvědčuje dosti výmluvně tomu, že se stává celonárodním nespisovným útvarem.“*¹²

¹² CHLOUPEK, J.: *Stylistika češtiny*. Praha: SPN, 1991; str. 54

2. Povídka TLUSTÝ A HUBENÝ

2.1 Anton Pavlovič Čechov – «Толстый и тонкий»

1 На вокзале Николаевской железной дороги встретились два приятеля: один
2 толстый, другой тонкий. Толстый только что пообедал на вокзале, и губы его,
3 подернутые маслом, лоснились, как спелые вишни. Пахло от него хересом и
4 флердоранжем. Тонкий же только что вышел из вагона и был навьючен чемоданами,
5 узлами и картонками. Пахло от него ветчиной и кофейной гущей. Из-за его спины
6 выглядывала худенькая женщина с длинным подбородком – его жена, и высокий
7 гимназист с прищуренным глазом – его сын.

8 – Порфирий! – воскликнул толстый, увидев тонкого. – Ты ли это? Голубчик мой!
9 Сколько зим, сколько лет!

10 – Батюшки! – изумился тонкий. – Миша! Друг детства! Откуда ты взялся?

11 Приятели троекратно облобызались и устремили друг на друга глаза, полные
12 слез. Оба были приятно ошеломлены.

13 – Милый мой! – начал тонкий после лобызания. – Вот не ожидал! Вот сюрприз!
14 Ну, да погляди на меня хорошенько! Такой же красавец, как и был! Такой же душонок
15 и щеголь! Ах ты, господи! Ну, что же ты? Богат? Женат? Я уже женат, как видишь...
16 Это вот моя жена, Луиза, урожденная Ванценбах... лютеранка... А это сын мой,
17 Нафанаил, ученик третьего класса. Это, Нафаня, друг моего детства! В гимназии вместе
18 учились!

19 Нафанаил немного подумал и снял шапку.

20 – В гимназии вместе учились! – продолжал тонкий. – Помнишь, как тебя
21 дразнили? Тебя дразнили Геростратом за то, что ты казенную книжку папироской
22 прожег, а меня Эфиальтом за то, что я ябедничать любил. Хо-хо... Детьми были! Не
23 бойся, Нафаня! Подойди к нему поближе... А это моя жена, урожденная Ванценбах...
24 лютеранка.

25 Нафанаил немного подумал и спрятался за спину отца.

26 – Ну, как живешь, друг? – спросил толстый, восторженно глядя на друга. –
27 Служишь где? Дослужился?

28 – Служу, милый мой! Коллежским асессором уже второй год и Станислава
29 имею. Жалованье плохое... ну, да Бог с ним! Жена уроки музыки дает, я портсигары
30 приватно из дерева делаю. Отличные портсигары! По рублю за штуку продаю. Если кто
31 берет десять штук и более, тому, понимаешь, уступка. Пробавляемся кое-как. Служил,
32 знаешь, в департаменте, а теперь сюда переведен столоначальником по тому же
33 ведомству... Эдесь буду служить. Ну, а ты как? Небось уже статский? А?

34 – Нет, милый мой, поднимай повыше, - сказал толстый. – Я уже до тайного
35 дослужился... Две звезды имею.

36 Тонкий вдруг побледнел, окаменел, но скоро лицо его искривилось во все
37 стороны широчайшей улыбкой; казалось, что от лица и глаз его посыпались искры. Сам
38 он съежился, сгорбился, сузился... Его чемоданы, узлы и картонки съежились,
39 поморщились... Длинный подбородок жены стал еще длинее; Нафанаил вытянулся во
40 фронт и застегнул все пуговицы своего мундира...

41 – Я, ваше превосходительство... Очень приятно-с! Друг, можно сказать, детства
42 и вдруг вышли в такие вельможи-с! Хи-хи-с.

43 – Ну, полно! – поморщился толстый. – Для чего этот тон? Мы с тобой друзья
44 детства – и к чему тут это чинопочитание!

45 – Помилуйте... Что вы-с... захихикал тонкий, еще более съеживаясь. –
46 Милостивое внимание вашего превосходительства... вроде как бы живительной влаги...
47 Это вот, ваше превосходительство, сын мой Нафанаил... жена Луиза, лютеранка,
48 некоторым образом...

49 Толстый хотел было возразить что-то, но на лице у тонкого было написано
50 столько благоговения, сладости и почтительной кислоты, что тайного советника
51 стошнило. Он отвернулся от тонкого и подал ему на прощанье руку.

52 Тонкий пожал три пальца, поклонился всем туловищем и захихикал, как китаец:
53 «Хи-хи-хи». Жена улыбнулась. Нафанаил шаркнул ногой и уронил фуражку. Все трое
54 были приятно ошеломлены.

2.2 Libor Dvořák – překlad povídky **Tlustý a hubený**

1 Na jedné stanici Nikolajevské železnice se potkali dva přátelé – jeden tlustý a druhý
2 hubený. Tlustý právě poobědval v nádražní restauraci a jeho rty potažené tukem se leskly jako
3 zralé višně. Vonělo z něj portské a fleur de orange. Hubený se právě vysoukal z vlaku a byl
4 celý ověšený kufry, ranci a krabicemi. Bylo z něj cítit uzené a kávová sedlina. Za jeho zády
5 vykoukla vyzáblá ženská s dlouhou bradou – jeho manželka, a dlouhán gymnazista
6 s přimhouřenými očky – jeho syn.

7 „Porfyriji!“ zvolal tlustý, sotva spatřil hubeného. „Jsi to opravdu ty? Chlapče zlatá! To
8 už je let, co jsme se neviděli!“

9 „Prokristáčka!“ vyjevil se hubený. „Míša! Nejlepší kamarád z dětství! Kde se tady
10 bereš?“

11 Oba přátelé se třikrát obřadně políbili a pak na sebe upřeli oči plné slz.

12 „Teda to bych nečekal, kamaráde,“ spustil hubený, sotva povolilo objetí. „To je mi ale
13 překvapení! No tak – ukaž se pořádně! Inu ano – stejný fešák jako dřív! Stejný elegán, a taky
14 stejné dobrotisko! Panebože! A jak se ti vede? Jsi bohatý? A ženatý? Já ženatý už jsem, jak
15 vidíš... Tohle je moje žena Luisa, rozená Vancenbachová..., luteránka... A tohle je syn
16 Natanael, tercián. Jen se podívej, Nataňo, na přítele mého dětství! Chodili jsme spolu do
17 gymnázia!“

18 Natanael se na chvíli zamyslel a pak smekl brigadýrku.

19 „Chodili jsme spolu do gymnázia!“ pokračoval hubený. „Vzpomínáš si, jak se ti tam
20 tenkrát říkalo? Hérostratés, protože jsi cigaretou propálil knížku ze školní knihovny. A mně
21 zase Efialtos, protože jsem rád žaloval. Jojo... To jsme byli ještě děti! Neboj se, Nataňo! Jen
22 k němu běž blíž... A tohle je moje žena, rozená Vancenbachová..., luteránka.“

23 Natanael se zamyslel ještě jednou a ukryl se za otcova záda.

24 „No a jak žiješ, příteli?“ zeptal se tlustý a měřil si hubeného nadšeným pohledem.
25 „Kde teď sloužíš? A čeho ses už dosloužil?“

26 „Sloužím, sloužím, hochu drahá! Už druhý rok jsem kolegiátní asesor, úředník osmé
27 třídy, a dostal jsem i Stanislava. Gáže je ovšem špatná..., ale to vem čert. Žena dává hodiny
28 klavíru a já doma ve volném čase vyrábím dřevěné tabatěrky. Báječné tabatěrky! Prodávám je

29 po rublu. No a když si někdo vezme třeba hned deset nebo ještě víc, tak mu samozřejmě
30 udělám slevu. Jakž takž se protloukáme. Původně jsem pracoval na ministerstvu a tady budu
31 ve stejné branži dělat přednostu kanceláře... Zrovna mě sem přeložili. A co ty? Ty už budeš
32 aspoň státní rada, co?“

33 „Nene, kamaráde, to musíš mířit trochu výš,“ řekl tlustý. „Já už to dotáhl na tajného
34 radu... A mám dvě hvězdy.“

35 Hubený rázem zbledl a strnul, ale po chvíli se celičky jeho obličej vytvaroval do
36 zářivého úsměvu; až se zdálo, že z té tváře i z očí srší jiskry. Sám se ale celý schoulil, shrbil a
37 přikrčil. A stejně tak jako by se scvrkly a zvrásnily i jeho kufry, rance a krabice... Dlouhá
38 brada jeho ženy se ještě prodloužila, syn Natanael se vypjal jako strunka a zapnul si všechny
39 knoflíky gymnaziální uniformy...

40 „Já... Vaše Excellence... Velice mě těší! Vida – přítel z dětství, a najednou je z něj
41 taková honorace! Chichichi...“

42 „Ale no tak!“ zachmuřil se tlustý. „Proč najednou tenhle tón? Jsme staří přátelé, tak
43 k čemu ty oficiality?!“

44 „Co vás nemá... Jak bych mohl!“ chichotal se hubený a scvrkával se čím dál víc.
45 „Laskavá pozornost Vaší Excellence... je pro nás životadárnou mízou... Tohle je prosím můj
46 syn Natanael, Vaše Excellence, a tuto žena Luisa, takříkajíc luteránka...“

47 Tlustý chtěl ještě cosi namítnout, ale ve tváři hubeného bylo vepsáno tolik vylekané
48 pokory a sladkokyselé uctivosti, že se z toho tajemného radovi udělalo nevolno. Odvrátil se od
49 hubeného a na rozloučenou mu podal ruku.

50 Hubený z ní stiskl jen tři prsty, uklonil se celým tělem a rozchichotal se jako Číňan –
51 chichichichi! Manželka se taky usmála. Natanael zašoupal nohou a brigadýrku upustil na zem.
52 Všichni tři byli příjemně zaskočeni.

2.3 Stylistický rozbor originálu

Na nádraží se náhodu setkají dávní přátelé ze studií a dají se do řeči. Jako první si druhého přítele všiml tlustý, ale poté veškerou iniciativu přebírá hubený a prakticky až do konce povídky nepustí tlustého ke slovu. Dávného přítele z gymnázia zahltí obrovským množstvím detailů ze svého současného života, několikrát mu představí svou manželku a syna. Vše vypráví s nutnou skromností, ale v podstatě se vychloubá tím, čeho ve svém životě dosáhl. Nakonec se neprozřetelně zeptá dávného přítele na jeho současné zaměstnání a jeho odpovědí je doslova zdrcen. V tomto místě se děj povídky láme, z původního rozhovoru (spíše monologu) dvou přátel z gymnázia, se stává ubohé pochlebování a podlézání hubeného výše postavenému, byť je to jeho dávný přítel. Tlustý se snaží navázat na původní tón rozhovoru mezi dvěma přáteli, ale zjišťuje, že to už není možné, rychle se rozloučí a odchází.

Hlavním stylovým principem Čechovových próz je především kontrast a opakování. Text je celkově velmi detailně propracovaný, vše je zde důkladně promyšleno, ať už se jedná o jména postav nebo o jejich charakteristiky. Úvodní kompozice vychází ze dvou protikladů v podání Tlustého a hubeného, kontrast jejich povah a vzájemné nepochopení je pak základem komiky v této povídce. Povídka Tlustý a hubený je ukázkovým příkladem Čechovovy satirické povídkové tvorby. Ironický nadhled postupně graduje až v téměř bizarní závěr, kdy se hubený dobrovolně stylizuje do podřizené role, když svého dávného přítele neoslovuje jinak než *Ваше превосходительство*.

Ostrý kontrast můžeme najít hned v samotném názvu povídky – Tlustý a hubený. V prvním odstavci povídky nám pak autor detailně popisuje všechny jednající postavy včetně jejich charakteristických rysů, a kontrast mezi tlustým a hubeným je zde vykreslen zcela jednoznačně – *Толстый только что пообедал на вокзале, и губы его, подернутые маслом, лоснились, как спелые вишни. Пахло от него хересом и флердоранжем. Тонкий же только что вышел из вагона и был навьючен чемоданами, узлами и картонками. Пахло от него ветчиной и кофейной гущей. Из-за его спины выглядывала худенькая женщина с длинным подбородком – его жена, и высокий гимназист с прищуренным глазом – его сын.*

Místo ani denní či roční doba děje nejsou v úvodu nijak blíže specifikovány, dozvídáme se pouze, že děj se odehrává *на вокзале Николаевской железной дороги*. Děj probíhá v reálném čase, má tedy velice zhuštěnou strukturu, což vyprávění dodává patřičný spád. Téměř dojemné setkání dvou přátel na začátku povídky je v ostrém kontrastu s trapným závěrem. V momentě, kdy se hubený dozví o současném postavení dávného přítele, se jeho chování změní o 180 stupňů a začne výše postavenému nesnesitelně pochlebovat. Čechov se vysmívá jak jeho vlastní omezenosti, tak i tehdejšímu společenskému uspořádání, kdy bylo přehnané vyjadřování úcty výše postavenému znakem dobrého vychování.

V rozhovoru je výrazně aktivnější hubený, tlustý řekne všeho všudy čtyři krátké promluvy. Hubený mluví téměř bez ustání a sděluje tlustému i čtenáři naprosto zbytečné detaily ze svého života. V promluvách obou postav se vyskytují hovorové prvky, díky nimž text působí přirozeně a autenticky – citoslovce *вот, ну*; zvolání - *Голубчик мой! Батюшки! Милый мой! Ах ты, господи! Помилуйте... Что вы-с...*, a také pro hovorový jazyk charakteristická syntaktická struktura – elipsa.

Nepřehlédnutelným prvkem Čechovova stylu je také opakování téhož v různých situacích. S frází - *Оба были приятно ошеломлены*. - se setkáváme na začátku povídky, krátce poté, co se oba přátelé setkali, a zároveň i v samém závěru povídky, kdy hubený se svou rodinou zůstávají stát na nádraží poté, co je tlustý opustil. Dále se v textu vyskytuje i opakování spojené s gradací - *Нафанаил немного подумал и снял шапку*, a o kus dále - *Нафанаил немного подумал и спрятался за спину отца*.

Téměř metaforicky působí popis toho, co se dělo s hubeným, jeho rodinou a jejich věcmi poté, co se dozvěděli jaké je současné postavení tlustého. Předměty, které nám autor v úvodu jakoby na okraj představuje, náhle ožívají a podtrhují to, co se právě odehrává s hlavním hrdinou: *Тонкий вдруг побледнел, окаменел, но скоро лицо его искривилось во все стороны широчайшей улыбкой; казалось, что от лица и глаз его посыпались искры. Сам он съежился, сгорбился, сузился... Его чемоданы, узлы и картонки съежились, поморщились... Длинный подбородок жены стал еще длинее; Нафанаил вытянулся во фронт и застегнул все пуговицы своего мундира...*

V neposlední řadě je důležité všimnout si i fonetického plánu samotného názvu povídky v originále - *«Толстый и тонкий»*. V českém překladu se tento jemný detail

zachovat nepodařilo, ale v tomto případě je samozřejmě důležitější zachovat věcný význam. Stejně tak se v překladu ztratil skrytý podtext synova jména Natanael. Jedná se o biblické jméno, v Rusku velmi neobvyklé a velikášské – rodiče si synovým jménem kompenzovali svou vlastní společenskou bezvýznamnost.

2.4 Analýza a kritické zhodnocení překladu

2.4.1 Neobratnosti

Celý překlad je, co se obsahové stránky týče, proveden velmi dobře, nevyskytuje se v něm žádná zásadní významová chyba. Za chybu spíše stylistickou je možné považovat nedodržení opakování následující fráze. V originále se vyskytuje v drobné obměně dvakrát, nejprve v úvodu povídky a potom v samém závěru, čímž odkazuje zpět na začátek děje a je tak významným stylotvorným prvkem povídky:

Оба были приятно ошеломлены. (ř. 12)

Все трое были приятно ошеломлены. (ř. 53-54)

Всични три были приятно заскочени. (ř. 52)

Dále čtenáře může zaujmout poněkud nezvykle až archaicky působící výraz *Prokristáčka!*, který Dvořák použil jako překlad banálního zvolání *Батюшки!*. Ve svém významu originálu odpovídá, a v rámci celého textu nepůsobí rušivě. Za skutečně neobratný je však možné označit překlad slovesa *изумиться* - *vyjevit se*. České sloveso *vyjevit se* je hovorové a v tomto kontextu není jeho užití adekvátní, protože výrazu přidává expresivitu, která v originále chybí.

Батюшки! – изумился тонкий. (ř. 10)

„Prokristáčka!“ vyjevil se hubený. (ř. 9)

2.4.2 Překlad reálií

Překlad reálií jazyka originálu bývá vždy nejobtížnější částí překladatelské práce. V této povídce se jedná zejména o názvy úředních hodností a výrazy spojené se službou ve státních úřadech. V samém úvodu povídky se setkáme s typicky ruskou reálií – opakovaným krátkým políbením při setkání:

Приятели троекратно облобызались и устремили друг на друга глаза, полные слез. Оба были приятно ошеломлены. (ř. 11-12)

Oba přátelé se tříkrát obřadně políbili a pak na sebe upřeli oči plné slz. (ř. 11)

Pouhý překlad *Oba přátelé se tříkrát políbili* by v sobě bez znalostí reálie skrýval určitý nevyjádřený podtext. Nicméně použitý překlad do významu vkládá slovo *obřadně*, čímž původní neutrální výraz opět částečně posouvá. Jako neutrální překlad by bylo možné použít např. *Oba přátelé se tříkrát políbili na přivítanou...*

V různých obměnách se v textu několikrát opakuje výraz *служить*. Odpovídající český výraz sloužit může být v některých kontextech zavádějící a působí jako archaismus. Za jednoznačný rusismus je pak možné označit překlad: *A čeho ses už dosloužil?* Mnohem lépe by původnímu významu odpovídala běžně rozšířená fráze: *A kam už jsi to dotáhnul?*

Ну, как живешь, друг? – спросил толстый, восторженно глядя на друга. – Служишь где? Дослужился? (ř. 26-27)

„No a jak žiješ, příteli?“ zeptal se tlustý a měřil si hubeného nadšeným pohledem.

„Kde ted' sloužíš? A čeho ses už dosloužil?“ (ř. 24-25)

Служу, милый мой! Коллежским асессором уже второй год и Станислава имею. (ř. 28-29)

„Sloužím, sloužím, hochu drahá! Už druhý rok jsem kolegiátní asesor, úředník osmé třídy, a dostal jsem i Stanislava.“ (ř. 26-27)

Českému čtenáři zcela nepochopitelné označení úřednické funkce *коллежский асессор* přeložil Dvořák velmi obratně – k prostému překladu neznámé funkce pro upřesnění doplnil: *úředník osmé třídy*. Čtenář tak pochopí, že se jedná o určitou úřednickou hodnost, o jakou přesně není pro pochopení příběhu důležité. Naopak velmi nešťastně Dvořák přeložil, resp. dá se říci nepřeložil výraz - *и Станислава имею*. Jím použitý výraz *a dostal jsem i Stanislava* je pro českého čtenáře naprosto nesrozumitelný a jednoznačně ho vnímá jako chybu. Tuto v Rusku notoricky známou reálii je českému čtenáři nutné alespoň trochu přiblížit, např. pouhým přidáním slova řád – *a dostal jsem i řád sv. Stanislava...*

Служил, знаешь, в департаменте, а теперь сюда переведен столоначальником по тому же ведомству... (ř. 31-33)

Пůvodně jsem pracoval na ministerstvu a tady budu ve stejné branži dělat přednostu kanceláře... Zrovna mě sem přeložili. (ř. 30-31)

Zde Dvořák výraz *служил* překládá lépe odpovídajícím nearchaickým *pracoval*. Výraz *ve stejné branži* dodává překladu expresivitu, která v originále není. Vhodnější by byl neutrálnější překlad, např. – *a tady budu dělat vedoucího na stejném oddělení*.

2.4.3 Posun významu

Толстый только что пообедал на вокзале, и губы его, подернутые маслом, лоснились, как спелые вишни. (ř. 2-3)

Тлустý právě poobědval v nádražní restauraci a jeho rty potažené tukem se leskly jako zralé višně. (ř. 2-3)

Současná představa nádražní restaurace naprosto neodpovídá tomu, co měl na mysli Čechov výrazem *только что пообедал на вокзале*. Restaurace na ruském nádraží v 19. století byly symbolem bohatství a luxusu a byly jednoznačně určeny pro příslušníky vyšších společenských vrstev. Čechov tím hned v úvodu povídky čtenáři naznačuje společenské postavení tlustého. V překladu použitý výraz *v nádražní restauraci* naopak snižuje postavení a vážnost tlustého až na nejnižší úroveň a úvodní charakteristika postavy tlustého je tak velmi

nejednoznačná. Vhodnější by pravděpodobně bylo slovo nádražní z překladu úplně vyloučit a přeložit např. – *Tlustý právě vyšel z restaurace...*

Пахло от него хересом и флердоранжем. (ř. 3-4)

Vonělo z něj portské a fleur de orange. (ř. 3)

V Rusku běžně rozšířený nápoj *херес* (sladký aperitiv) Dvořák překládá jako *portské*, i když by skutečnosti lépe odpovídal např. *vermut*. Naopak poruštěný výraz *флердоранж* převádí pouze do původní francouzské podoby a českému čtenáři tak nijak nepřiblíží, o co se ve skutečnosti jedná. *Флердоранж* je v tomto případě druh pánské toaletní vody, možným překladem by tak bylo např. – *Voněl vermutem a kolínskou*.

Тонкий же только что вышел из вагона и был навьючен чемоданами, узлами и картонками. (ř. 4-5)

Hubený se právě высoukal z vlaku a byl celý ověšený kufry, ranci a krabicemi. (ř. 3-4)

V tomto případě překladatel původní zcela neutrální výraz *вышел* překládá mnohem expresivněji jako *высoukal se*. Původnímu výrazu by lépe odpovídalo české neutrální sloveso *vystoupil*.

Миша! Друз детства! Откуда ты взялся? (ř. 10)

„Míša! Nejlepší kamarád z dětství! Kde se tady bereš?“ (ř. 9-10)

I zde dochází v českém překladu k drobnému posunu významu přidáním slova *nejlepší*. Ve čtenáři tak český překlad vyvolává dojem, že se jedná o velmi dobré, ba dokonce nejlepší přátele z dětství a o to bizarněji pak vyznívá závěr povídky, ve kterém je dávné přátelství zcela zapomenuto a jejich současný vztah je striktně dán dosaženým společenským postavením.

Нафанаил немного подумал и снял шапку. (ř. 19)

Natanael se na chvilku zamyslel a pak smekl brigadýrku. (ř. 18)

V této promluvě překladatel z nějakého důvodu překládá ruské neutrální slovo *шапка* jako *brigadýrka* a nikoliv jako čepice. Snaží se zdůraznit, že se jedná o čepici, která je součástí školní uniformy, ale brigadýrka je jednoznačně čepice vojenská, čímž toto slovo do českého překladu opět vnáší další podtext, který v originále není.

Ну, как живешь, друг? – спросил толстый, восторженно глядя на друга. –

Служишь где? Дослужился? (ř. 26-27)

„No a jak žiješ, příteli?“ zeptal se tlustý a měřil si hubeného nadšeným pohledem.

„Kde teď sloužíš? A čeho ses už dosloužil?“ (ř. 24-25)

Zde si překladatel vypůjčil frazeologický obrat *měřit si někoho přísným pohledem* a poměrně nešťastně ho upravil. Původní frazeologismus je vyjádřením přísného údivu až nespokojenosti, kdežto Dvořák do něho vkládá obdiv a nadšení. Výsledek tak na čtenáře působí dost nejednoznačně a hlavně nepřírozně.

Тонкий вдруг побледнел, окаменел, но скоро лицо его искривилось во все стороны широчайшей улыбкой; (ř. 36-37)

Hubený rázem zbledl a strnul, ale po chvíli se celičký jeho obličej vytvaroval do zářivého úsměvu; (ř. 35-36)

V tomto případě zvolený český překlad vyznívá pozitivně až idylicky a neobsahuje vůbec napětí originálního textu. Lépe by odpovídal např.: *celý jeho obličej se zkrivil širokým úsměvem.*

2.4.4 Kritické zhodnocení

Libor Dvořák je bezpochyby velmi zkušený současný překladatel, s vynikající znalostí jak ruštiny samotné, tak i ruského kulturního prostředí. Analýza jeho překladu povídky *Tlustý a hubený* ukázala, že se v textu nevyskytují žádné zásadní nedostatky nebo snad faktické omyly. Dvořák patří mezi překladatele intuitivního typu, řídí se tedy v mnohem větší míře vlastním jazykovým citem a intuicí, než důkladnou analýzou originálního textu. Z toho pramení určitá volnost jeho překladu, který ne vždy dodržuje všechny stylistické aspekty originálu. V Čechovových dílech hrají velmi důležitou roli také kompozice textu, jeho postupná gradace, časté opakování totožných frází. Ne všechny tyto prvky kompozice Dvořák ve svém volnějším překladu zachytil. V některých případech používá Dvořák obraty, které vyznívají expresivněji než v originálu, čímž samozřejmě do jisté míry posouvá celkové vyznění překladu. Dle mého názoru se tak děje v relativně únosné míře a celkové vyznění překladu se od textu originálu příliš nevzdaluje.

3. Povídka ARISTOKRATKA

3.1 Michail Michajlovič Zoščenko – «Аристократка»

1 Я, братцы мои, не люблю баб, которые в шляпках. Ежели баба в шляпке, ежели
2 чулочки на ней фильдексовые, или мопсик у ней на руках, или зуб золотой, то такая
3 аристократка мне и не баба вовсе, а гладкое место.

4 А в свое время я, конечно, увлекался одной аристократкой. Гулял с ней и в театр
5 водил. В театре-то все и вышло. В театре она и развернула свою идеологию во всем
6 объеме.

7 А встретился я с ней во дворе дома. На собрании. Гляжу, стоит этакая фря.
8 Чулочки на ней, зуб золоченый.

9 – Откуда, говорю, ты, гражданка? Из какого номера?

10 – Я, говорит, из седьмого.

11 – Пожалуйста, говорю, живите.

12 И сразу как-то она мне ужасно понравилась. Зачастил я к ней. В седьмой номер.
13 Бывало, приду, как лицо официальное. Дескать, как у вас, гражданка, в смысле порчи
14 водопровода и уборной? Действует?

15 – Да, отвечает, действует.

16 И сама кутается в байковый платок, и ни мур-мур больше. Только глазами
17 стрижет. И зуб во рте блестит. Походил я к ней месяц – привыкла. Стала подробней
18 отвечать. Дескать, действует водопровод, спасибо вам, Григорий Иванович.

19 Дальше – больше, стали мы с ней по улицам гулять. Выйдем на улицу, а она
20 велит под руку принять. Приму ее под руку и волочусь, что шука. И чего сказать – не
21 знаю, и перед народом совестно.

22 Ну, а раз она мне и говорит:

23 – Что вы, говорит, меня все по улицам водите? Аж голова закрутилась. Вы бы,
24 говорит, как кавалер и у власти, сводили бы меня, например, в театр.

25 – Можно, говорю.

26 И как раз на другой день прислала комячейка билеты в оперу. Один билет я
27 получил, а другой мне Васька-слесарь пожертвовал.

28 На билеты я не посмотрел, а они разные. Который мой – внизу сидеть, а который
29 Васькин – аж на самой галерке.

30 Вот мы и пошли. Сели в театр. Она села на мой билет, я – на Васькин. Сажу на
31 верхотурье и ни хрена не вижу. А ежели нагнуться через барьер, то ее вижу. Хотя
32 плохо. Поскучал я, поскучал, вниз сошел. Гляжу – антракт. А она в антракте ходит.

33 – Здравствуйте, говорю.

34 – Здравствуйте.

35 – Интересно, говорю, действует ли тут водопровод?

36 – Не знаю, говорит.

37 И сама в буфет. Я за ней. Ходит она по буфету и на стойку смотрит. А на стойке
38 блюдо. На блюде пирожные.

39 А я таким гусем, таким буржуем нерезанным вьюсь вокруг нее и предлагаю:

40 – Ежели, говорю, вам охота скушать одно пирожное, то не стесняйтесь. Я
41 заплачу.

42 – Мерси, говорит.

43 И вдруг подходит развратной походкой к блюду и цоп с кремом и жрет.

44 А денег у меня – кот наплакал. Самое большое, что на три пирожных. Она
45 кушает, а я с беспокойством по карманам шарю, смотрю рукой, сколько у меня денег. А
46 денег – с гулькин нос.

47 Съела она с кремом, цоп другое. Я аж крякнул. И молчу. Взяла меня этакая
48 буржуйская стыдливость. Дескать, кавалер, а не при деньгах.

49 Я хожу вокруг нее, что петух, а она хохочет и на комплименты напрашивается.

50 Я говорю:

51 – Не пора ли нам в театр сесть? Звонили, может быть.

52 А она говорит:

53 – Нет.

54 И берет третье.

55 Я говорю:

56 – Натощак – не много ли? Может вытошнит?

57 А она:

58 – Нет, говорит, мы привыкшие.
59 И берет четвертое.
60 Тут ударила мне кровь в голову.
61 – Ложи, говорю, взад!
62 А она испужалась. Открыла рот, а во рте зуб блестит.
63 А мне будто попала вожжа под хвост. Все равно, думаю, теперь с ней не гулять.
64 – Ложи, говорю, к чертовой матери!
65 Положила она назад. А я говорю хозяину:
66 – Сколько с нас за скушанные три пирожные?
67 А хозяин держится индифферентно – ваньку валяет.
68 – С вас, говорит, за скушанные четыре штуки столько-то.
69 – Как, говорю, за четыре?! Когда четвертое в блюде находится.
70 – Нету, отвечает, хотя оно и в блюде находится, но надкус на нем сделан и
71 пальцем смято.
72 – Как, говорю, надкус, помилуйте! Это ваши смешные фантазии.
73 А хозяин держится индифферентно – перед рожей руками крутит.
74 Ну, народ, конечно, собрался. Эксперты.
75 Одни говорят – надкус сделан, другие – нету.
76 А я вывернул карманы – всякое, конечно, барахло на пол вывалилось, – народ
77 хохочет. А мне не смешно. Я деньги считаю.
78 Сосчитал деньги – в обрез за четыре штуки. Зря, мать честная, спорил.
79 Заплатил. Обращаюсь к даме:
80 – Докушайте, говорю, гражданка. Заплачено.
81 А дама не двигается. И конфузится докушивать.
82 А тут какой-то дядя ввязался.
83 – Давай, говорит, я докушаю.
84 И докушал, сволочь. За мои-то деньги.
85 Сели мы в театр. Досмотрели оперу. И домой. А у дома она мне и говорит:
86 – Довольно свинство с вашей стороны. Которые без денег – не ездят с дамами.
87 А я говорю:

88 – Не в деньгах, гражданка, счастье. Извините за выражение.
89 Так мы с ней разошлись.
90 Не нравятся мне аристократки.

3.2 Libor Dvořák – překlad povídky Aristokratka

1 „Něco vám řeknu mládenci – já nemám rád baby, co nosej klobouček. Protože jakmile
2 je ženská v kloboučku, nebo si dejme tomu navlíkne hedvábný punčošky, nebo chová v náručí
3 malýho pejska, nebo má třeba zlatej zub – tak takováhle aristokratka pro mě není baba, ale
4 vzduch.

5 To víte, svýho času jsem se o jednu takovou aristokratku samo sebou zajímal. Tu a tam
6 jsem si s ní jen tak vyšel ven, nebo do divadla... No a v tom divadle se to taky všechno
7 seběhlo. Protože v divadle rozvinula svou ideologii takříkajíc v plným rozsahu.

8 Potkal jsem ji u nás v baráku. Na domovní schůzi. Koukám, že tam stojí ňáká frajle.
9 Na nohou hedvábný punčošky a v hubě zlacenej zub.

10 Odkud račte být, povídám, milá paninko? Z kterýho čísla?

11 Já, prej, jsem ze sedmičky.

12 Tak si to tam, povídám, pěkně užijte.

13 A v tu ránu se mi začala vopravdu děsně líbit. Já u ní byl pečeněj vařenej. V tý
14 sedmičce. Vobyčejně v nějaký čistě oficielní záležitosti. Dejme tomu, jakpak to máme
15 s vodovodem a toaletou, občanko? Všechno v pořádku?

16 Jistě, vona na to, v pořádku.

17 A halí se do velkýho šátku a jinak ani muk. Jen po člověku očkama střílí. A v hubě se
18 jí třpytí ten zub. Asi tak po měsíci docházení si zvykla. I vodpovídat začala podrobnějc. Třeba
19 něco jako ten vodovod funguje normálně, děkuju vám, Grigoriji Ivanoviči.

20 Ale jak už jsem řek, u toho nezůstalo – začali jsme normálně chodit na procházky do
21 ulic. Jakmile vyjdeme, hned mě žádá, abych jí nabídl rámě. Tak jí nabídnou rámě a vleču jí jako
22 štiku vod vody. Moc milý mi to teda nebylo – co na to řeknou lidi, napadlo mě kolikrát.

23 No a vona mi nakonec jednou povídá:

24 Proč vy mě věčně jen taháte po ulicích? Až se z toho člověku hlava točí. Snad byste
25 mě taky jednou mohl vzít třeba do divadla, když už jste ten představitel moci.

26 To by, povídám, šlo.

27 A zrovna druhý den jsme od domovní správy dostali lístky do opery. Jeden já, druhý,
28 svůj, mi věnoval zámečník Vaska.

29 Jenže pak na ty lístky kouknu a vidím, že je každéj jinam. Ten muj dolu do parteru,
30 kdežto Vaskův až na nejhořejší galerii.

31 Tak jsme šli. V divadle se vona usadila na moje místo a já na Vaskovo. Teda řeknu
32 vám, že z takový vejšky je vidět starou belu. Jedině že když jsem se naklonil přes klandr, tak
33 jsem viděl ji. Taky bídně. Chvilí jsem se tam votravoval a pak jsem vyrazil dolů. Koukám,
34 zrovna je přestávka.

35 Dobrý den, povídám.

36 Dobrý den.

37 Jestlipak jim tady, povídám, teče voda?

38 Prej, nevím.

39 A rovnou do bufetu. Já za ní. A vona po tom bufetu chodí a kouká, co tam maj. Na
40 jednom pultě vobjevila talíř. A na tom talíři dortíky. Tak se nadmu jako páv, vinu se kolem ní
41 jako ňákej nedoraženej buržoust a navrhnu jí:

42 Pokud máte chuť na nějaký dortíček, tak si klidně dejte. Já to platím.

43 Prej, mersí!

44 A najednou se takovým jakoby morálně zkaženým krokem vydá k tomu pultu – a už
45 žere krémovej.

46 Přitom co já u sebe měl za prachy – škoda mluvit. Maximálně tak na tři kousky. Vona
47 se cpe a já celej zničenej koukám rukou do kapsy, kolik tam tak může bejt. Jasně, pár
48 drobásků.

49 Splivla krémovej a šup – už se žene po dalším. Já až vyhek, ale jinak ani slovo. Popad
50 mě zkrátka takovej ten buržoázní stud. Kavalír, a von nemá málem ani findu.

51 Přešlapuju kolem ní celej nesvuj a vona se jen chichotá a říká si vo komplimenty.

52 Tak jí povídám:

53 A neměli bysme si jít sednout každéj na svý? Třeba už zvonili...

54 A vona jen:
55 Nene.
56 A bere si třetí kousek.
57 Ted' už jsem teda nevydržel:
58 Nejni to moc, takhle na lačnej žaludek? Aby vám nebylo šoufl.
59 A vona jen:
60 Kdepak, povídá, my sme takhle zvyklý.
61 A šahá po čtvrtým.
62 Což už na mě bylo moc:
63 Koukej to, povídám, okamžitě dát zpátky.
64 To se teda lekla. Votevřela hubu, a v tý se leskne zub.
65 Mně v tu chvíli jako by voprat' pod vocas přišla. Stejně už je po procházkách, napadlo
66 mě.
67 Povídám, koukej to vrátit zpátky, nebo se neznám!
68 Poslechla. A já se ptám stánkaře:
69 Co jsme dlužný za ty tři dortíky?
70 Stánkař to na mě zkouší tak jako indiferentně a dělá blbýho:
71 Snad za čtyři, povídá, to byly čtyři kousky.
72 Cože, povídám, jaký čtyři?! Když ten čtvrtej je eště furt na talíři.
73 To prej teda není, protože na tom talíři sice leží, ale promáčknutej a nakousnutej.
74 Proboha, povídám, jakej nakousnutej? Nechte si toho fantazírování!
75 Jenže stánkař zase jen tak jako indiferentně komíhá rukama před ksichtem.
76 To už kolem samo sebou stojí plno lidí. Samý experti.
77 Jedni tvrděj, že dortík je nakousnutej, kdežto jiný zase, že není.
78 Já zatím vobrátil kapsy naruby, takže se z nich vysypaly všelijaký krámy. Lidi se
79 smějou, ale mně do smíchu není. Jelikož počítám peníze.
80 Když jsem dopočítal, zjistilo se, že na ty čtyři kousky sice s bídou, ale mám. Muj ty
81 smutku, tak já se s ní dohadoval zbytečně!
82 Zaplatil jsem. A povídám svý dámě:
83 Klidně si to dojezte, občanko. Už je to zaplacený.

84 Jenže dáma nic. A k dojíždání se nemá.
85 A vtom se do toho začne montovat nějakej chlápek:
86 A prej, já to dojim.
87 A dojed to, hajzl. Za mý prachy!
88 Tak jsme se zase posadili. A tu operu dokoukali. A domu. A doma mi povídá:
89 To od vás bylo dost ošklivé. Když nemáte peníze, tak si s dámou nikam nevyrážejte!
90 A já na to:
91 Štěstí není v penězích, občanko, že jsem tak smělej.
92 Takhle jsme se spolu rozešli.
93 Aristokratky se mi prostě nezamlouvaj.“

3.3 Stylistický rozbor originálu

M.M.Zoščenko vypracoval ve svých povídkách zcela osobitý jazyk, založený na kontrastu mezi hovorovým (a nespisovným) jazykem a knižním nebo publicistickým jazykovým stylem. Jedná se například o používání slov administrativního stylu, publicistických klišé, cizích slov nebo archaizmů v běžné hovorové řeči. Tato kolize různých stylistických rovin je základním zdrojem komiky v Zoščenkových prózách.

Dalším výrazným zdrojem komiky u Zoščenka jsou sémantické prvky – Zoščenko ve svém jazyce používá celou řadu osvědčených postupů. M.Kreps¹³ jich definoval celkem 20, jedná se zejména o tyto jazykové prostředky:

- a) *Nestejnorodý výčet* – výčet jevů stejného druhu, jenž je zakončen jevem zdánlivě vůbec nesouvisejícím s předchozími
- b) *Nesprávně pochopené termíny a cizí slova*
- c) *Komické zobecnění* – náhodný nebo hypotetický fakt je považován za zákonitý, pravidelně se opakující jev

¹³ КРЕПС, М.: *Техника комического у Зощенко*. USA: Chalidze Publications, 1986; str. 32-96

- d) *Negace tvrzení* – v následujícím kontextu je popíráno tvrzení vyslovené v předchozí větě
- e) *Posun v logice* – nečekaný přechod jednoho logického toku myšlenek v jiný
- f) *Reprodukováná řeč* – nevzdělaný, omezený hrdina se pokouší reprodukovat řeč jiné, obvykle mnohem vzdělanější, postavy

V povídce *Aristokratka* nám řadový sovětský pracující Grigorij Ivanovič vypráví o svém milostném románu se sousedkou, kterou díky určitým charakteristickým rysům – hedvábným punčochám a zlatému zubu – nazývá *Aristokratkou*. Vrcholem povídky je vyhrocená scéna v divadelním bufetu, kde oba aktéři odhalí svou skutečnou povahu a vzápětí se rozcházejí. Už název povídky podtrhuje omezenost a jednoduchost hlavního hrdiny, který však sám sebe považuje za člověka s vybraným chováním a vytříbeným vkusem. Tak jako ve většině *Zoščenkových* povídek, i zde je humor založen zejména na kontrastu – situace, kdy se Grigorij Ivanovič se svou *Aristokratkou* objeví v pro ně naprosto nepřírodném prostředí divadla. Vyprávění je samozřejmě plné pro *Zoščenka* typické ironie, satiry a všudypřítomné absurdity.

Vypravěč, který je v tomto případě i hlavním hrdinou povídky, hovoří jazykem pro *Zoščenka* naprosto typickým a ovládá ho téměř dokonale. Jde o nevzdělaného, omezeného maloměšťáka, který se vyjadřuje velmi prostě. Celý text je tvořen krátkými, velmi údernými větami, často jednočlennými, což dodává příběhu spád a napětí. Lexikálně i syntakticky je celý text velmi dobře vyvážený, jazykově vybroušený a plynulý. Autor v textu používá mnoho nespisovných, nebo různě deformovaných hovorových výrazů - *Гляжу, стоит такая фря*. (prostorečije); *Зачастил я к ней.*; *Стала подробней отвечать.*; *Аж голова закрутилась.*; *...прислала комячейка билеты в оперу*; *Сижу на верхотурье и ни хрена не вижу.*; *Натоцак – не много ли?*; *А она испужалась.*

Dále autor v textu používá mnoho frazeologizmů, díky nimž výpověď působí velmi autenticky - *...не баба вовсе, а гладкое место*; *... и ни мур-мур больше*; *Дальше – больше...*; *... волочусь, что цука.*; *А денег у меня – кот наплакал.*; *А денег – с гулькин*

нос.; ...попала вожжа под хвост.; ...ваньку валяет.; ...в обрез за четыре штуки.; Зря, мать честная, спорил.

Lidový jazyk je zdůrazněn celou řadou nejenom lexikálních prvků, ale i hovorovými syntaktickými konstrukcemi a častou elipsou - *Бывало, приду...; Который мой – внизу сидеть, а который Васькин – аж на самой галерке.; Гляжу – антракт.* Expresivitu příběhu dodávají také zvolání - *Я, братцы мои; Ложи, говорю, к чертовой матери!* (vulgarismus); a také několikeré použití citoslovce – *...и цоп с кремом и жрет.*

V neposlední řadě Zoščenko svým hrdinům vkládá do úst různá klišé, ať úředního stylu nebo publicistického, kterým hrdina obvykle správně nerozumí, čímž vznikají velmi komické, často až bizarní situace - *...развернула свою идеологию во всем объеме.; ...как лицо официальное; Дескать, как у вас, гражданка, в смысле порчи водопровода и уборной?; Вы бы, говорит, как кавалер и у власти...; Ежели, говорю, вам охота скушать одно пирожное, то не стесняйтесь.; ...держится индифферентно...; Докушайте, говорю, гражданка. Заплачено.*

3.4 Analýza a kritické zhodnocení překladu

3.4.1 Posun významu

Posuny ve významu, které jsem v textu podle mého názoru našel, nemají většinou zásadní vliv na pochopení, nebo vyznění textu. Ve většině příkladů se jedná o větší nebo menší zvýšení expresivity daného výrazu.

Я, братцы мои, не люблю баб, которые в шляпках. Ежели баба в шляпке, ежели чулочки на ней фильдексовые, или мопсик у ней на руках, или зуб золотой, то такая аристократка мне и не баба вовсе, а гладкое место. (ř. 1-3)

Нěco вам řeknu mládenci – я не мáм рáд baby, со nosej klobouček. Protože jakmile je ženská в klobouчку, nebo si dejте tomu навlíкне hedvábný punčoшкy, nebo chová

v náručí malýho pejska, nebo má třeba zlatej zub – tak takováhle aristokratka pro mě není baba, ale vzduch. (ř. 1-4)

Autor originálu použil třikrát tentýž výraz *баба*. Překladatel ho dvakrát překládá jako *baba* a jednou jako *ženská*. Použití slova *baba* může být mírně zavádějící – na venkově a hlavně na Moravě je toto slovo užíváno spíše ve významu holka. Z tohoto hlediska by bylo lepším řešením ve všech třech případech užití slova *ženská*. Naopak velmi dobře překladatel přeložil úvodní zvolání. *Něco vám řeknu mládenci* – působí živě a svým významem odpovídá originálu velmi přesně.

Гулял с ней и в театр водил. В театре-то все и вышло. В театре она и развернула свою идеологию во всем объеме. (ř. 4-6)

Tu a tam jsem si s ní jen tak vyšel ven, nebo do divadla... No a v tom divadle se to taky všechno seběhlo. Protože v divadle rozvinula svou ideologii takříkajíc v plným rozsahu. (ř. 5-7)

Je zajímavé všimnout si, jak Dvořák přeložil první větu. V originálu je význam věty velmi zhuštěný. Aby českému čtenáři tuto větu zprostředkoval, musel ji rozvinout přidáním mnoha neurčitých zájmen a její význam celkově rozmělnit. Do českého překladu, který je celkově „víceslovný“ však věta dobře zapadá. Velmi dobře Dvořák přeložil závěrečné klišé publicistického stylu – *rozvinula svou ideologii takříkajíc v plným rozsahu*.

A встретился я с ней во дворе дома. На собрании. Гляжу, стоит этакая фря. Чулочки на ней, зуб золоченый. (ř. 7-8)

Potkal jsem ji u nás v baráku. Na domovní schůzi. Koukám, že tam stojí ňáká frajle. Na pohou hedvábný punčošky a v hubě zlacenej zub. (ř. 8-9)

A она испужалась. Открыла рот, а во рте зуб блестит. (ř. 62)

To se teda lekla. Votevřela hubu, а в тý se leskne zub. (ř. 64)

Oproti originálu v českém překladu Dvořák specifikuje kde přesně má ona Aristokratka *hedvábné punčošky* a *zlacenej zub*. Používá zde však slovo *v hubě*, které je silně expresivní a zvyšuje tak expresivitu celého popisu oné ženy. Také výraz *ňáká frajle* je velmi expresivní, zvláště v kombinaci s nespisovnou formou zájmeně nějaká.

Зачастил я к ней. В седьмой номер. Бывало, приду, как лицо официальное.
(ř. 12-13)

Já u ní byl pečenej vařenej. V tý sedmičce. Vobyčejně v nějaký čistě oficielní záležitosti. (ř. 13-14)

Вы бы, говорит, как кавалер и у власти, сводили бы меня, например, в театр.
(ř. 23-24)

Snad byste mě taky jednou mohl vzít třeba do divadla, když už jste ten představitel moci. (ř. 24-25)

I zde přeložil Dvořák všechny výrazy velmi dobře. Hovorové sloveso *зачастил* přeložil běžně užívaným frazeologizmem *pečenej vařenej*. Také překlad *vobyčejně v nějaký čistě oficielní záležitosti* velmi dobře vystihuje kontrast mezi nevzdělaným mluvčím a úředním stylem kterým tento mluvčí hovoří. *Představitel moci* stejně jako *кавалер и у власти* jsou do značné míry rovnocenná klišé publicistického stylu. V českém překladu je však vypuštěno slovo *кавалер*, které dává textu originálu jemný ironický podtext.

Сижу на верхотурье и ни хрена не вижу. А ежели нагнуться через барьер, то ее вижу. (ř. 30-31)

Teda řeknu vám, že z takový vejšky je vidět starou belu. Jedině že když jsem se naklonil přes klandr, tak jsem viděl ji. (ř. 31-33)

Překlad první věty je opět velmi podařený. V češtině vyznívá možná trochu méně expresivně než v ruštině, ale použití běžně rozšířeného frazeologizmu přidává textu na

autenticitě. V souvislosti s divadelním prostředím nepůsobí příliš vhodně Dvořákem použité slovo *klandr*. Originálu *барьер* by lépe odpovídalo neutrálnější slovo – *zábradlí*.

А я этаким гусем, этаким буржуем нерезаным вьюсь вокруг нее и предлагаю:

(ř. 39)

Tak se nadmu jako páv, vinu se kolem ní jako ňákej nedoraženej buržoust a navrhnu jí:

(ř. 40-41)

První část této věty přeložil překladatel dobře, výraz *Tak se nadmu jako páv* působí opět velmi autenticky a v textu nijak neprozrazuje, že se nejedná o původní český text. Zato druhý výraz – *jako ňákej nedoraženej buržoust* – nepůsobí v češtině přirozeně a je tak na první pohled patrné, že se jedná o překlad z jiného jazyka. Český výraz *nedoraženej buržoust* vyjadřuje v podtextu vypravěčův kladný vztah k systematické likvidaci buržoazie v SSSR ve 20. letech 20. století – jakoby autor chtěl říci, že je potřeba *dorazit všechny*. V originále tento význam není, jedná se o aktualizovaný frazeologizmus *как собак не резаных*, který v původním významu vyjadřuje velké množství něčeho. Výraz *буржуи нерезаный* je v tomto kontextu možné chápat spíše jako neomalený, nevychovaný. V češtině slovo *buržoust* samo o sobě není příliš často používané, a tak by v tomto případě bylo možná lepším řešením výraz dále nerozvíjet a přeložit prostě jako *ňákej buržoust*.

Съела она с кремом, цоп другое. Я аж крякнул. И молчу. Взяла меня этакая буржуйская стыдливость. Дескать, кавалер, а не при деньгах. (ř. 47-48)

Splivla krémovej a šup – už se žene po dalším. Já až vyhek, ale jinak ani slovo. Popad mě zkrátka takovej ten buržoázní stud. Kavalír, a von nemá málem ani findu. (ř. 49-50)

V tomto úryvku překladatel jednoznačně, a pravděpodobně vědomě, zvyšuje expresivitu českého překladu. Úvodnímu neutrálnímu *съела* odpovídá české sloveso *snědla* a nikoliv překladatelem použité *splivla*. Totéž závěrečnému *не при деньгах* by velmi přesně odpovídal běžný frazeologizmus a *нема́т ани вѣндрѹ*. Dvořák tento frazeologizmus aktualizoval, avšak jím použitý výraz *нема́т ани вѣндрѹ* působí hruběji než originál.

3.4.2 Stylistické prvky překladu

Michail Zoščenko ve své literární tvorbě vytvořil svůj osobitý jazyk, plný hovorových a nespisovných výrazů, gramaticky nesprávných forem a dalších stylových prvků typických pro nespisovný jazyk. Libor Dvořák ve svém překladu povídky Aristokratka důsledně používá všechny hlavní znaky nejen hovorového jazyka, ale také obecné češtiny. Jedná se zejména o tyto prvky: používání *-í/-ý-* místo *-é-* (*navlíkne, malýho, mý*) (podobu slov s *-é-* mají knižní charakter, původně nespisovné podoby s *-í/-ý-* dnes nabývají hovorový ráz); používání nespisovné koncovky *-ej* místo spisovného *-ý* (*zlatej, pečenej vařenej, prej, celej, každej, čtvrtej*) - zejména tento prvek obecné češtiny bývá označován za typický pro tzv. pražský typ. Dále Dvořák velmi často používá nespisovné, tzv. náslovné (protetické) *v-* (*vopravdu, vobyčejně, vodpovídat, vona, vobjevila, vo*); nespisovnou koncovku komparativu *-nějc* místo *-něji* (*podrobnějc*); krácení *-í-* (*povídá*); vynechávání koncovky *-í* u sloves ve 3. osobě množného čísla přítomného času (*maj*); krácení *-ů-* (*nesvuj*); používání nespisovného tvaru podmiňovacího způsobu slovesa být (*bysme*); fonetický pravopis (*eště*). Uvedené prvky hovorového jazyka a obecné češtiny dělají text expresivním, v tomto případě se však překladatel poměrně věrně držel předlohy a samotný překlad je tak co se expresivity týče poměrně uměřený a celkově vyvážený.

...nebo si dejme tomu navlíkne hedvábný punčošky, nebo chová v náručí malýho pejska, nebo má třeba zlatej zub... (ř. 2-3)

A v tu ránu se mi začala vopravdu děsně líbit. Já u ní byl pečenej vařenej. V tý sedmičce. Vobyčejně v nějaký čistě oficielní záležitosti. (ř. 13-14)

I vodpovídat začala podrobnějc. (ř. 18)

No a vona mi nakonec jednou povídá: (ř. 23)

A vona po tom bufetu chodí a kouká, co tam maj. Na jednom pultě vobjevila talíř. (ř. 39-40)

Prej, mersí! (ř. 43)

*Přešlapuju kolem ní celej nesvuj a vona se jen chichotá a říká si vo komplimenty.
(ř. 51)*

A neměli bysme si jít sednout každej na svý? (ř. 53)

Cože, povidám, jaký čtyři?! Když ten čtvrtej je eště furt na talíři. (ř. 72)

A dojed to, hajzl. Za mý prachy! (ř. 87)

3.4.3 Překlad frazeologizmů

S překladem frazeologizmů si překladatel až na drobné výjimky poradil velmi dobře. Je to částečně dáno určitou blízkostí obou jazyků, díky které není příliš obtížné najít významově odpovídající ekvivalenty. Přesto je v textu možné najít několik ne zcela šťastných řešení. Ty vznikly tehdy, kdy se překladatel nesnažil najít český frazeologický ekvivalent, ale místo toho pouze doslovně přeložil frazeologismus ruský:

Выйдем на улицу, а она велит под руку принять. Приму ее под руку и волочусь, что щука. И чего сказать – не знаю, и перед народом совестно. (ř. 19-21)

Jakmile vyjdeme, hned mě žádá, abych jí nabíd rámě. Tak jí nabídnu rámě a vleču jí jako štiku vod vody. Moc milý mi to teda nebylo – co na to řeknou lidi, napadlo mě kolikrát. (ř. 21-22)

Zde Dvořák v českém překladu použil frazeologismus *vléci jako štiku od vody*. Ten má ale s původním textem společnou pouze onu štiku. Význam použitého českého frazeologizmu je vléci někoho někam proti jeho vůli. V daném kontextu je však tento význam zavádějící,

protože dáma si výslovně přála aby ji vypravěč nabídl rámě a procházel se s ní. O žádné vodě není v originále ani zmínka, ba ani náznak.

А мне будто попала вожжа под хвост. (ř. 63)

Mně v tu chvíli jako by voprat' pod vocas přišla. (ř. 65)

V tomto případě se překladatel uchýlil k doslovnému překladu ruského frazeologismu do češtiny. Vznikl tak v podstatě autorský okazionalismus. Jeho význam – vysoký stupeň náhlého rozčilení – zůstal srozumitelný i v češtině, dle mého názoru je však expresivnější než původní ruský frazeologismus. Alternativou by mohlo být použití českého frazeologismu *A do mě jako když vjede*.

Při překladech následujících frazeologizmů překladatel použil většinou odpovídající český ekvivalent a překlady tak velmi přesně odpovídají původnímu významu. V některých případech Dvořák použil své vlastní řešení – v českém překladu tak nepoužívá frazeologismus, ale to hlavní, tedy zachování významu, se mu ve všech případech podařilo velmi dobře.

...то такая аристократка мне и не баба вовсе, а гладкое место. (ř. 2-3)

...tak takováhle aristokratka pro mě není baba, ale vzduch. (ř. 3-4)

И сама кутается в байковый платок, и ни мур-мур больше. (ř. 16)

A halí se do velkého šátku a jinak ani muk. (ř. 17)

Дальше – больше, стали мы с ней по улицам гулять. (ř. 19)

Ale jak už jsem řek, u toho nezůstalo – začali jsme normálně chodit na procházky do ulic. (ř. 20-21)

А денег у меня – кот наплакал. (ř. 44)

Пřitom co já u sebe měl za prachy – škoda mluvit. (ř. 46)

...сколько у меня денег. А денег – с гулькин нос. (ř. 45-46)

...kolik tam tak může být. Jasně, pár drobásků. (ř. 47-48)

Лужи, говорю, к чертовой матери! (ř. 64)

Povidám, koukej to vrátit zpátky, nebo se neznám! (ř. 67)

А хозяин держится индифферентно – ваньку валяет. (ř. 67)

Stánkař to na mě zkouší tak jako indifferently a dělá blbýho: (ř. 70)

Сосчитал деньги – в обрез за четыре штуки. Зря, мать честная, спорил. (ř. 78)

Když jsem dopočítal, zjistilo se, že na ty čtyři kousky sice s bídou, ale mám. Muj ty smutku, tak já se s ní dohadoval zbytečně! (ř. 80-81)

3.4.4 Neobratnosti

Zásadní chyby nebo nedostatky v překladu nenajdeme. Příklady zde uváděné jsou spíše ty repliky, které na českého čtenáře budou při prvním přečtení působit ne zcela srozumitelně. Jedná se především o nezvyklou větnou stavbu, což samozřejmě vzniklo vlivem jazyka originálu.

– Откуда, говорю, ты, гражданка? Из какого номера? (ř. 9)

Odkud račte být, povídám, milá paninko? Z kterýho čísla? (ř. 10)

Ve výše uvedené replice stojí za pochvalu překlad ruského oslovení *гражданка* – české *milá paninko* velmi dobře vystihuje ironický podtext tohoto oslovení. Za nešťastné opomenutí bych označil překlad *Z kterýho čísla?* V originále je samozřejmě myšleno z *jakého bytu*, protože v ruském prostředí se byty běžně označují jako *номера*. Dvořákem použitý překlad tak vyvolává pocit, jako by hlavní hrdinové žili v hotelu, nebo přinejmenším na ubytovně.

Только глазами стрижет. И зуб во рте блестит. Походил я к ней месяц – привыкла. (ř. 16-17)

Jen po člověku očkama strílí. A v hubě se jí třpytí ten zub. Asi tak po měsíci docházení si zvykla. (ř. 17-18)

Ruský výraz *походил я к ней* Dvořák překládá jako *docházení*. Toto podstatné jméno je hovorové, není příliš rozšířené a navíc nemá zcela ustálený význam. Jeho použití tak částečně komplikuje pochopení dané promluvy. Překlad *A v hubě se jí třpytí ten zub*, je možné v rámci rozebírané povídky označit za ojedinělý případ, kdy překladatel použil méně expresivní výraz než je v originále. Přitom zde se přímo nabízí sloveso *блестит* přeložit jako *blejská se*.

И как раз на другой день прислала комячейка билеты в оперу. Один билет я получил, а другой мне Васька-слесарь пожертвовал. (ř. 26-27)

A zrovna druhej den jsme od domovní správy dostali lístky do opery. Jeden já, druhej, svuj, mi věnoval zámečník Vaska. (ř. 27-28)

V českém překladu zvolil překladatel zbytečně složitou syntaktickou konstrukci *Jeden já, druhej, svuj, mi věnoval...*, která do jisté míry komplikuje pochopení textu. Mnohem jednodušším a originálu odpovídajícím řešením by bylo *Jeden já a druhej mi věnoval zámečník Vaska*. Za velmi povedený je možné označit použitý překlad slova *комячейка – domovní správa*. Doslovný překlad tohoto politického termínu by zněl *stranická buňka*. Pro současného českého čtenáře by takový překlad byl však nesrozumitelný a zavádějící. Dvořákem zvolený překlad působí v textu velmi autenticky a významu originálu ve své podstatě (dostali lístky od nějaké organizace) odpovídá.

И вдруг подходит развратной походкой к блюду и цоп с кремом и жрет. (ř. 43)

A najednou se takovým jakoby morálně zkaženým krokem vydá k tomu pultu – a už žere krémovej. (ř. 44-45)

Výraz *развратной походкой* překládá Dvořák jako: *takovým jakoby morálně zkaženým krokem*. Překladatel v úvodu naznačuje, že se jedná pouze o přibližné přirovnání způsobu její chůze, nicméně pro čtenáře zůstává *morálně zkažený krok* těžko představitelný. Možná méně efektním, ale také méně rušivým by byl překlad *zhýralým krokem*. Samotná představa takové chůze je stejně mlhavá jako *morálně zkažený krok*, ale stylisticky by takový překlad do textu zapadal lépe.

Она кушает, а я с беспокойством по карманам шарю, смотрю рукой, сколько у меня денег. (ř. 44-45)

Vona se cpe a já celej zničenej koukám rukou do kapsy, kolik tam tak může bejt. (ř. 46-47)

Zde Dvořák zcela nevhodně překládá ruský text doslovně, jako: *koukám rukou do kapsy*. V češtině, na rozdíl od ruštiny, taková vazba není lexikálně možná. Sloveso koukat je možné použít pouze ve významu koukat očima. Vhodnějším řešením by bylo přeložit pouze sloveso *шарить* – *a já celej zničenej šmátrám / hrabu rukou po kapsách...*

*Сели мы в театр. Досмотрели оперу. И домой. А у дома она мне и говорит (ř.85)
Tak jsme se zase posadili. A tu operu dokoukali. A domu. A doma mi povídá: (ř. 88)*

V originále povídky je napsáno *А у дома...*, v českém překladu *А doma...* Překladatel předložku –y– buď přehlédl, nebo ji vypustil jako nepodstatnou. Tento zdánlivě nepodstatný detail má však významný vliv na vyznění závěru celé povídky. V ruském originálu není pochyb o tom, že závěrečný dialog probíhá na ulici před domem a že se tedy oba hrdinové rozešli bezprostředně po návratu z divadla. V českém překladu je však uvedeno, že tento rozhovor probíhá doma a čtenář je tak chvíli zmaten, jestli se hrdinové skutečně rozešli nebo

ne. V samém závěru povídky je však věta, která vše uvádí na pravou míru. Tomuto zbytečnému zmatení čtenáře by se dalo předejít překladem *A před domem mi povídá*.

3.4.5 Kritické zhodnocení

Také v překladu povídky *Aristokratka* se ukazuje, že Libor Dvořák je překladatel intuitivního typu, který se nebrání volnějšímu pojetí překladu. Zoščenkův jazyk plný hovorových a nespisovných výrazů dává překladateli zdánlivě mnohem širší pole působnosti než spisovný a detailně propracovaný jazyk Čechovův. Nicméně i v takovém případě by překladatel měl ctít míru expresivity originálního textu. Celkové vyznění překladu povídky *Aristokratka* je výrazně expresivnější než původní text. Částečně je to dáno důsledným užíváním prvků hovorové a obecné češtiny, ale v mnoha případech používá překladatel výrazně expresivnější výrazy zcela bezdůvodně. Překvapující je také relativně velké množství neobratností v překladu, například doslovné překlady původních frazeologizmů, nebo zbytečně překombinované větné konstrukce, které jsou v češtině těžko srozumitelné. Takové nepřesnosti by se v kvalitním překladu vyskytovat neměly a vyvolává to pochybnosti, jestli si překladatel hotový překlad po sobě vůbec přečetl.

4. Povídka SOLIDNÍ DVOUŘADOVÝ OBLEK

4.1 Sergej Donatovič Dovolatov – «Приличный двубортный костюм»

1 Я и сейчас одет неважно. А раньше одевался еще хуже. В Союзе я был одет
2 настолько плохо, что меня даже корили за это. Вспоминаю, как директор Пушкинского
3 заповедника говорил мне:

4 – Своими брюками, товарищ Довлатов, вы нарушаете праздничную атмосферу
5 здешних мест...

6 В редакциях, где я служил, мной тоже часто были недовольны. Помню, редактор
7 одной газеты жаловался:

8 – Вы нас попросту компрометируете. Мы оказали вам доверие. Делегировали вас
9 на похороны генерала Филоненко. А вы, как мне стало известно, явились без пиджака.

10 – Я был в куртке.

11 – На вас была какая-то старая ряса.

12 – Это не ряса. Это заграничная куртка. И кстати, подарок Леже.

13 (Куртка и вправду досталась мне от Фернана Леже. Но эта история – впереди.)

14 – Что такое «леже»? – поморщился редактор.

15 – Леже – выдающийся французский художник. Член коммунистической партии.

16 – Не думаю, – сказал редактор, потом вдруг рассердился, – хватит! Вечные
17 отговорки! Все не как у людей! Извольте одеваться так, как подобает работнику
18 солидной газеты!

19 Тогда я сказал:

20 – Пусть мне редакция купит пиджак. Еще лучше – костюм. А галстук, так и
21 быть, я сам куплю...

22 Редактор хитрил. Ему было совершенно все равно, как я одеваюсь. Дело было не
23 в этом. Все объяснялось просто.

24 Я был самым здоровым в редакции. Самым крупным. То есть, как уверяло меня
25 начальство, – самым представительным. Или, по выражению ответственного секретаря
26 Минца, – «наиболее репрезентативным».

27 Если умирала какая-то знаменитость, на похороны от редакции делегировали
28 меня. Ведь гроб тащить не каждому под силу. Я же занимался этим не без вдохновения.
29 Не потому, что так уж любил похороны. А потому, что ненавидел газетную работу...

30 – Нахальство, – сказал редактор.

31 – Ничего подобного, – говорю, – законное требование. Железнодорожникам,
32 например, выдается спецодежда. Сторожакам – тулупы. Водолазам – скафандры. Пускай
33 редакция мне купит спецодежду. Костюм для похоронных церемоний...

34 Редактор наш был добродушным человеком. Имея большую зарплату, можно
35 позволить себе такую роскошь, как добродушие. Да и времена были тогда
36 сравнительно либеральные.

37 Он сказал:

38 – Давайте примем компромиссное решение. Вы подготовите до Нового года три
39 социально значимых материала. Три статьи широкого общественно-политического
40 звучания. И тогда редакция премирует вас скромным костюмом.

41 – Что значит – скромным? Дешевым?

42 – Не дешевым, а черным. Для торжественных случаев.

43 – О'кей, – говорю, – запомним этот разговор...

44 Через неделю прихожу в редакцию. Вызывает меня заведующий отделом
45 пропаганды Безуглов. Спускаюсь ниже этажом. Безуглов говорит одновременно по
46 двум телефонам. Слышу:

47 – Белорус не годится. Белорусов навалом. Узбека мне давай или, на худой конец,
48 эстонца... Хотя нет, погоди, эстонец вроде бы есть... Зато молдаванин под сомнением...
49 Что?... Рабочий отпадает, пролетариев достаточно... Давай интеллигента либо сферу
50 обслуживания. А самое лучшее – военного. Какого-нибудь старшину... В общем,
51 действуй!

52 Безуглов поднял другую трубку:

53 – Алё... Срочно нужен узбек. Причем любого качества, хоть тунеядец...
54 Постарайся, голубчик, век не забуду...

55 Я поздоровался и спрашиваю:

56 – Что это за интернационал?

57 Безуглов говорит:

58 – Скоро День конституции. Вот мы и решили дать пятнадцать очерков. По числу

59 союзных республик. Охватить представителей разных народов.

60 Безуглов вынул сигареты и продолжал:

61 – С русскими, допустим, нет проблем. Украинцев тоже хватает. Грузина нашли в

62 Медицинской академии. Азербайджанца на мясокомбинате. Даже молдаванина

63 подыскали, инструктора райкома комсомола. А вот с узбеками, киргизами, туркменами

64 – завал. Где я возьму узбека?!

65 – В Узбекистане, – подсказал я.

66 – Какой ты умный! Ясно, что в Узбекистане. Но у меня же – сроки. Не говоря о

67 том, что командировочные фонды давно израсходованы... Короче, хочешь заработать

68 пятьдесят рублей?

69 – Хочу.

70 – Я так и думал... Найди мне узбека, выпишу полтинник. Набавлю как за

71 вредность...

72 – У меня есть знакомый татарин.

73 Безуглов рассердился:

74 – Зачем мне татарин?! У меня самого на площадке татары живут. И что толку?

75 Это же не союзная республика... Короче, найди мне узбека. Киргиза и туркмена я уже

76 распределил между внештатниками. Таджик вроде бы есть у Сашки Шевелева. Казаха

77 ищет Самойлов. И так далее. Нужен узбек. Возьмешься за это дело?

78 – Ладно, – говорю, – но я тебя предупреждаю. Очерк будет социально значимым.

79 С широким общественно-политическим звучанием.

80 – Ты выпил? – спросил Безуглов.

81 – Нет. А у тебя есть предложения?

82 – Что ты, – замахал руками Безуглов, – исключено. Я пью только вечером... Не

83 раньше часу дня... *(конец отрывка)*

4.2 Libor Dvořák – překlad povídky Solidní dvouřadový oblek

1 Ani dnes nechodím oblečený zrovna jako ze škatulky. Dřív jsem se však oblékal ještě
2 huř. Ve Svazu jsem chodíval vymóděný tak příšerně, že jsem za to nejednou byl i kárán.
3 Vzpomínám si, jak mi ředitel Puškinovy rezervace jednou vyčínil:
4 „Ty vaše kalhoty, soudruhu Dovlatove, porušují sváteční atmosféru těchto míst...“
5 V redakcích, kde jsem byl zaměstnán, s mou garderóbou také příliš spokojeni nebyli.
6 Stalo se třeba, že jeden z mých šéfredaktorů si stěžoval:
7 „Vy nás jednoduše kompromitujete. Dali jsme vám svou důvěru. Delegovali jsme vás
8 na pohřeb generála Filoněnka. A vy, jak jsem se dověděl, si tam klidně přijdete bez saka.“
9 „Byl jsem v bundě.“
10 „Prý jste na sobě měl nějakou kutnu.“
11 „To není kutna. To je náhodou bunda, z dovozu. Mimochodem dárek od Légera.“
12 (Tu bundu jsem skutečně dostal z majetku Ferdinanda Légera. Ale tenhle příběh nás
13 teprve čeká.)
14 „Co je to ležér?“ sraštil čelo šéfredaktor.
15 „Léger je vynikající francouzský malíř. A člen komunistické strany.“
16 „To bych neřekl,“ mínil šéfredaktor a pak se najednou rozkatil: „Tak dost! Věčně se na
17 něco vymlouváte! Pořád nějaký extrabuřty! Račte se laskavě oblékat, jak se sluší a patří na
18 pracovníka solidního listu!“
19 Na to jsem řekl:
20 „Tak ať mi redakce laskavě koupí sako. Nebo rovnou oblek, to by bylo ještě lepší.
21 Kravatu budiž, tu si nakonec můžu koupit sám...“
22 Šéfredaktor nemluvil upřímně. Jak se oblékám, mu samozřejmě bylo zcela jedno. O to
23 nešlo. Vše bylo mnohem jednodušší.
24 Byl jsem v celé redakci největší. A nejurostlejší. Tedy – jak mě ujišťovalo vedení
25 redakce – na první pohled nejuctyhodnější. Či jak pravil odpovědný sekretář redakce Minc,
26 nejrepresentativnější.

27 Jakmile zemřela nějaká celebrita, noviny na pohřeb delegovaly mě. Není divu – rakev
28 každý neunes. Musím říct, že jsem se téhle činnosti věnoval celkem s chutí. Ne že bych
29 nějak miloval pohřby. Spíš proto, že práci v novinách jsem krutě nenáviděl...

30 „No to je drzost,“ konstatoval šéfredaktor.

31 „Naopak,“ odpověděl jsem, „jde o naprosto oprávněný požadavek. Třeba železničáři
32 dostávají uniformy a kombinézy. Noční hlídači erární kožich. Potápěči skafandr. Tak ať mně
33 redakce taky koupí pracovní oděv. Což jsou v mém případě šaty vhodné pro smuteční
34 příležitosti...“

35 Náš šéfredaktor byl člověk celkem dobromyslný. Když máte vysoký plat, můžete si
36 takový luxus, jako je dobromyslnost, dovolit. Nehledě k tomu, že vše se odehrávalo
37 v relativně liberálních časech.

38 A řekl mi:

39 „Víte co, domluvme se na kompromisu. Vy připravíte do konce roku tři společensky
40 závažné materiály. Tři články se širokým společenskopolitickým záběrem. A redakce vám
41 coby prémii věnuje skromný oblek.“

42 „Jak tomu mám rozumět – skromný? To myslíte laciný?“

43 „Nemyslím laciný, ale černý. Pro slavnostní příležitosti...“

44 „Oukej,“ povídám, „tuhle rozmluvu si budu pamatovat.“

45 O týden později přijdu do redakce. A zve si mě k sobě vedoucí rubriky propagandy
46 Bezuglov. Sešel jsem o patro níž. Bezuglov zrovna telefonoval hned ze dvou aparátů:

47 „Bělorusa nepotřebuju. Bělorusů mám hromady. Uzbek by se mi hodil, nebo
48 v nejhorším případě Estonec... Ačkoli ne, počkej, Estonce snad už taky máme... Ohroženej je
49 ovšem Moldavan... Cože...? Dělníka ne, proletářů je ve výhledu dost... Radši mi dodej
50 nějakýho intelektuála, nebo pracovníka sféry služeb... Nejlepší by ovšem byl voják...
51 Nějakej staršina... Prostě se do toho hned pusť!“

52 Bezuglov zvedl druhé sluchátko:

53 „Haló... Nutně potřebujeme Uzbeka. A to jakýkoli kvality, může to bejt třeba
54 příživník... Vynasnaž se, zlatíčko, do smrti ti to nezapomenu...“

55 Pozdravil jsem a povídám:

56 „Co to tady organizuješ za internacionálu?“

57 „Už zanedlouho nás čeká Den ústavy. Tak jsme se rozhodli otisknout patnáct črt.
58 Přesně tolik, kolik je svazovejch republik. A zahrnout do nich představitele různějch národů.“
59 Bezuglov vytáhl cigaretu a pokračoval:
60 „S Rusama nejsou absolutně žádný problémy. Ukrajinců je taky dostatek. Gruzína
61 jsme sehnali v Akademii věd. Ázerbájdžánce na jatkách. Dokonce i Moldavana jsme splášili,
62 je to instruktor okresního výboru Komsomolu. Zato s Uzbekama, Kirgizama a Turkmenama
63 je to na pytel. Kde já seženu Uzbeka, to mi teda porad'!“
64 „V Uzbekistánu,“ napověděl jsem.
65 „No ty jsi chytřej jak rádio! To je jasný, že v Uzbekistánu. Jenže já mám termíny,
66 kamaráde. Nemluvě o tom, že peníze na cest'áky došly... Hele, chceš si vydělat padesát?“
67 „Chci.“
68 „To jsem si moh myslet. Sežeň mi Uzbeka, a napíšu ti pade. Třeba za zdravotně
69 závadný pracovní podmínky...“
70 „Mám známýho Tatara,“ vzpomněl jsem si.
71 Bezuglov se rozčlilil:
72 „K čemu mi bude Tatar? Já mám Tatary hned v protějším bytě. A co s nima? To přece
73 není svazová republika... Ty mi musíš najít Uzbeka. Kirgiza a Turkména jsem už přidělil
74 externistům. Tádžika by snad měl mít Saška Ševeljov. Kazacha shání Samojlov. A tak dále.
75 Ted' sháním Uzbeka. Ujmeš se toho?“
76 „No dobře,“ svolil jsem, „ale varuju tě. Ta črta bude společensky angažovaná, se
77 širokým společenskopolitickým záběrem.“
78 „Ty už jsi dneska nasával?“ zeptal se Bezuglov.
79 „Ne. Chceš mi něco nabídnout?“
80 „Šílíš? zamával rukama šéfpropagandista. „To je vyloučeno. Já si alkohol dopřávám až
81 večer... Rozhodně ne dřív, než v jednu po obědě...“ *(konec úryvku)*

4.3 Stylistický rozbor originálu

Stejně jako téměř celá Dovatovova tvorba, i povídka Solidní dvouřadový oblek je čistě autobiografická. Sergej Dovatov v ní s nadhledem sobě vlastním popisuje každodenní život sovětského žurnalisty. V samém úvodu povídky se dozvíme, že pracovní náplní Dovatova je mimo jiné reprezentovat redakci na pohřbech významných osobností. Dovatov ovšem žádá, aby mu redakce pro takové případy zakoupila pracovní oděv - dvouřadový oblek. Pracovní oděv je mu slíben jako odměna za napsání tří reportáží na sociálně závažná témata.

Zde se naplno ukazuje absurdita života v Sovětském svazu, protože ať si Dovatov vybere jakékoliv téma - ukáže se, že jeho reportáž je nepublikovatelná. Jako první úkol dostane Dovatov sehnat občana uzbecké národnosti a udělat s ním rozhovor ke Dni ústavy. Než ovšem takového najde, předběhne ho kolega z redakce. Dalším sociálně závažným tématem je udělat rozhovor s úspěšným vynálezcem ke Dni vynálezců. Dovatov připraví rozhovor s velice zajímavým člověkem, restaurátorem historických automobilů, doslova renesanční osobností, ovšem s nevhodným jménem - Jevgenij Eduardovič Holiday.

Neúspěch má Dovatov napravit reportáží o matce-hrdince Lydiji Vasiljevně Brykinové. Jméno této hrdinky je pro účely publikace naprosto v pořádku, ovšem publikovatelné není jediné z jejích slov. Z jejích úst se hrne nevybíravá kritika poměrů, kdy stát jí zásobuje pouze „řádama a medajlema“, které by ovšem tato rázná žena raději vyměnila za mandarinky pro své děti.

Další pokus skončí opět neúspěchem - tentokrát Dovatovovi poradí manželka, aby udělal rozhovor s jednou kultivovanou starší dámou ze sousedství, která se každý den prochází kolem domu s houfem dětí. Jakmile Dovatov onu dámu osloví, ukáže se, že dáma provozuje soukromou mateřskou školku, což je v podmínkách Sovětského svazu protizákonné a tudíž dáma o žádnou publicitu rozhodně nestojí.

Nakonec Dovatov svůj dvouřadový oblek přeci jenom získá. V redakci se jednoho dne objeví záhadný, dobře oblečený muž, kterého všichni považují za Lotyš. Dovatov se s ním samozřejmě ihned seznámí, ze záhadného muže se záhy vyklube švédský občan, který přijel sbírat materiály pro svou plánovanou knihu o Sovětském svazu. Dovatova ihned kontaktuje

KGB a nutí ho, aby se Švédem šel na plánované divadelní představení. A právě za tímto účelem mu šéfredaktor ochotně koupí pracovní oděv - solidní dvouřadový oblek.

Sergej Dovlatov byl profesionální žurnalista a jeho tvorba je ve velké míře autobiografická. Povídka Solidní dvouřadový oblek se navíc odehrává v prostředí redakce novin, díky tomu je logické, že je z velké části psána právě v publicistickém stylu. V Dovlatovově próze má vždy převahu pásmo vypravěče (obvykle jím je sám Dovlatov), jenž až na drobné výjimky používá výhradně spisovný jazyk. Komického efektu dosahuje Dovlatov jinými prostředky – opět je to zejména kontrast, protiklad, ale také každodenní absurdita života v Sovětském svazu. Stylisticky příznakové jsou v podstatě pouze promluvy jednajících postav - zde se potom setkáme především s hovorovým stylem.

V povídce najdeme konstrukce naprosto typické pro publicistický styl - jedná se o promluvy úředníků, redaktorů a různých veřejně činných osob, které si „oficiální“ styl vyjadřování osvojily natolik, že si obvykle ani neuvědomují komičnost svých slov.

– Своими брюками, товарищ Довлатов, вы нарушаете праздничную атмосферу здешних мест... (ř. 4-5)

– Вы нас попросту компрометируете. Мы оказали вам доверие. Делегировали вас на похороны генерала Филоненко. А вы, как мне стало известно, явились без пиджака. (ř. 8-9)

– Извольте одеваться так, как подобает работнику солидной газеты! (ř. 17-18)

– Давайте примем компромиссное решение. Вы подготовите до Нового года три социально значимых материала. Три статьи широкого общественно-политического звучания. И тогда редакция премирует вас скромным костюмом. (ř. 38-40)

S prvky typickými pro hovorový jazyk se setkáme zejména v promluvách sekretáře redakce *Mince* a domovnice *Lydie Vasiljevny Brykinové*. Jedná se o časté užití frazeologizmů (*Белорусов навалом.; ... на худой конец, эстонца...; ... век не забуду...; ... про мою собачью жизнь.; С год тому назад...*), a přímého imperativu (*давай, погоди, действуй, Пиши*).

Dále je to používání hovorových částic (*да, как ее, но, короче, ну, вон*) a také slovosled charakteristický pro hovorový jazyk (*Уж я постараюсь.; Помогает. Еще как помогает.; Ну и ордена с медалями. Вон на окне стоит полная банка. На мандарины бы их сменять, один к четырем.; ... да так и не вернулся.*)

Nicméně i v promluvách sekretáře redakce *Mince* je velmi výrazně zastoupen publicistický styl - jsou to například obvyklá klišé (*Зато молдаванин под сомнением...; Рабочий отпадает, пролетариев достаточно...; Давай интеллигента либо сферу обслуживания.; Срочно нужен узбек.; Причем любого качества, хоть тунядец...; Но я хорошо знаю последние инструкции горкома...*)

4.4 Analýza a kritické zhodnocení překladu

4.4.1 Neobratnosti

Stejně jako u dvou předchozích povídek, ani v překladu povídky *Solidní dvouřadový oblek* nenarazíme na zásadní významové omyly či jiné nedostatky. Nicméně jev, který jsme zaznamenali v předchozích překladech, tedy větší či menší zvyšování expresivity textu, je v této povídce ještě výraznější.

Я и сейчас одет неважно. А раньше одевался еще хуже. В Союзе я был одет настолько плохо, что меня даже корили за это. Вспоминаю, как директор Пушкинского заповедника говорил мне: (ř. 1-3)

Ani dnes nechodím oblečený zrovna jako ze škatulky. Dřív jsem se však oblékal ještě hůř. Ve Svazu jsem chodíval vymóděný tak příšerně, že jsem za to nejednou byl i kárán. Vzpomínám si, jak mi ředitel Puškinovy rezervace jednou vyčínil: (ř. 1-3)

Dvořákův překlad je všeobecně „víceslovný“ než originál, zde např. jednoduché slovní spojení *одет неважно* překládá obsahově velmi výstižným frazeologismem *nechodím oblečený zrovna jako ze škatulky*. V další větě *Ve Svazu jsem chodíval vymóděný tak příšerně* je český překlad výrazně expresivnější než text originálu. Navíc prostý překlad *В Союзе - Ve Svazu* v českém kontextu nepůsobí zcela jednoznačně. Zatímco v ruském jazykovém prostředí slovo *Союз* jednoznačně evokuje SSSR, v českém prostředí tato vazba není tak úzká a čtenář je tak na pochybách o jakém Svazu se v povídce píše. A konečně za velmi nešťastný je možné označit překlad *Puškinova rezervace*. Význam slova rezervace je: chráněné území. V češtině toto slovo obvykle vystupuje ve slovních spojeních: přírodní, ptačí, památková, případně indiánská. Spojení se jménem významného ruského básníka a spisovatele je tak skutečně zavádějící. Jako mnohem lepší alternativa se nabízí překlad ředitel *Puškinova muzea*.

(Куртка вправду досталась мне от Фернана Леже. Но эта история – впереди.)

– Что такое «леже»? – поморщился редактор. (ř. 13-14)

(Tu bundu jsem skutečně dostal z majetku Ferdinanda Légera. Ale tenhle příběh nás teprve čeká.)

„Co je to ležér?“ svraštil čelo šéfredaktor. (ř. 12-14)

Zde je zajímavé všimnout si rozdílu v transkripci cizích jmen v ruštině a češtině. Ruský pravopis cizích jmen je ve většině případů fonetický, na rozdíl od češtiny, která se naopak snaží psát cizí jména v původní podobě. V ruském originále redaktor pouze zopakoval jemu neznámé slovo «*леже*». V českém překladu udělal redaktor v podstatě totéž, nicméně fonetický přepis jména *Léger* = *ležér* asociuje slovo „*ležerní*“ (které bylo do češtiny převzato právě z francouzštiny). Český překlad tak proti originálu získává navíc jemný komický efekt.

Расстались мы поздно ночью возле гостиницы «Европейская». Договорились встретиться завтра. (str. 60)¹⁴

Rozešli jsme se pozdě v noci před hotelem Evropská. (str. 58)¹⁵

Překlad hotel Evropská je jednoznačně rusizmus - názvy hotelů v češtině tvoří v drtivé většině podstatné jméno a nikoliv jméno přídavné. Navíc slova *гостиница* a *hotel* se neshodují v gramatickém rodu, slovní spojení *перед отелем Evropská* tak působí nepřirozeně. Jednoznačně lepším překladem by bylo *перед отелем Европа*.

– Знакомтесь, – сказал редактор, – представитель комитета государственной безопасности майор Чиляев.

Я вежливо приподнялся. Майор, без улыбки, кивнул. Видимо, его угнетало несовершенство окружающего мира. (str. 60)

„Seznamte se prosím,“ řekl šéfredaktor. „To je zástupce Výboru pro státní bezpečnost, major Čiljajev.“

Zdvořile jsem se přizvedl. Major KGB bez úsměvu kývl hlavou. Bylo vidět, jak ho nedokonalost okolního světa hněte. (str. 58)

Zde překladatel velmi dobře a přirozeně přiblížil českému čtenáři zmiňované reálie. V první větě překládá neutrálně *zástupce Výboru pro státní bezpečnost*. V další větě pak ke slovu *major* dodává i českému čtenáři notoricky známou zkratku *KGB*. Bez těchto tří písmen by si mnoho českých čtenářů vůbec nespojilo, že autora vyslýchal major státní tajné policie. Z nějakého důvodu překladatel v českém překladu pro označení autorova nadřízeného důsledně používá výraz *šéfredaktor*, i když v originálu je vždy použit výraz *редактор*. Je to pravděpodobně překladatelova snaha o konkretizaci textu - Dvlatov sám je redaktorem a tak jeho nadřízeným musí být šéfredaktor. Nicméně tento drobný detail nemá na celkové vyznění povídky žádný vliv.

¹⁴ Číslo stránek dále odkazují na ruské vydání: ДОВЛАТОВ, С.: *Чемодан*. СПб: Азбука-классика, 2006

¹⁵ Číslo stránek dále odkazují na Dvořákův překlad: DOVLATOV, S.: *Kufr*. Praha: Mladá Fronta, 1999

4.4.2 Překlad frazeologizmů

Také s překladem frazeologizmů si překladatel stejně jako v obou předchozích povídkách poradil velmi dobře. V mnoha případech se mu podařilo najít významově totožné ekvivalenty, nicméně často je český překlad expresivnější než originál.

– *He думаю, – сказал редактор, потом вдруг рассердился, – хватит! Вечные отговорки! Все не как у людей! Извольте одеваться так, как подобает работнику солидной газеты!* (ř. 16-18)

„*To bych neřekl,*“ *mínil šéfredaktor a pak se najednou rozkatil: „Tak dost! Věčně se na něco vymlouváte! Pořád nějaký extrabuřty! Račte se laskavě oblékat, jak se sluší a patří na pracovníka solidního listu!“* (ř. 16-18)

Sloveso *rozkatit se* je možné označit za archaismus, díky tomu působí trochu expresivnějším dojmem než ruské *рассердиться*. Frazeologismus *Все не как у людей!* překládá Dvořák dnes již zřídka užívaným frazeologismem *Pořád nějaký extrabuřty!* Díky své nezvyklosti působí takový překlad silně expresivně. Alternativním překladem by mohlo být např. *Pořád nějaký vejmysly!*

– *Белорус не годится. Белорусов навалом. Узбека мне давай или, на худой конец, эстонца... Хотя нет, погоди, эстонец вроде бы есть... Зато молдаванин под сомнением... Что?... Рабочий отпадает, пролетариев достаточно... Давай интеллигента либо сферы обслуживания. А самое лучшее – военного. Какого-нибудь старшину... В общем, действуй!* (ř. 47-51)

„*Bělorusa nepotřebuju. Bělorusů mám hromady. Uzbek by se mi hodil, nebo v nejhorším případě Estonec... Ačkoli ne, počkej, Estonce snad už taky máme... Ohroženej je ovšem Moldavan... Cože...? Dělníka ne, proletářů je ve výhledu dost... Radši mi dodej nějakýho intelektuála, nebo pracovníka sféry služeb... Nejlepší by ovšem byl voják... Nějakej staršina... Prostě se do toho hned pusť!“* (ř. 47-51)

Překlady zde zvýrazněných frazeologizmů jsou velmi zdařilé - jedná se prakticky o totožné frazeologizmy, běžně používané v obou jazycích. Velmi dobře si překladatel poradil také s překladem v ruštině často používaných jednoslovných imperativů: *давай, действуй* - *Radši mi dodej... a Prostě se do toho hned pusť!*

– *Алэ... Срочно нужен узбек. Причем любого качества, хоть туняедец...
Постарайся, голубчик, век не забуду...* (ř. 53-54)

„*Haló... Nutně potřebujeme Uzbecka. A to jakýkoli kvality, může to bejt třeba
příživník... Vynasnaž se, zlatíčko, do smrti ti to nezapomenu...*“ (ř. 53-54)

– *... Такой материал всегда проскочит. Мать-героиня – это вроде
беспроигрышной лотереи...* (str. 54)

„*...Takovej materiál se do čísla dostane vždycky. Matka-hrdinka, to je prostě
tutovka...*“ (str. 52)

Také s překlady těchto frazeologizmů si překladatel poradil velmi dobře. V obou případech se mu podařilo najít ekvivalentní český frazeologizmus.

4.4.3 Posun významu

Významových posunů najdeme v překladu této povídky velké množství. Většinou se nejedná o faktické posuny významu, ale spíše o zvýšení expresivity překladu. Často tyto významové posuny nejsou nijak objektivně opodstatněny a jsou tedy z velké míry způsobeny překladatelovou velmi volnou prací s předlohou.

В редакциях, где я служил, мною тоже часто были недовольны. (ř. 6)

В редакциях, где jsem byl zaměstnán, s mou garderóbou také příliš spokojeni nebyli.
(ř. 5)

V českém překladu je použito slovo *garderóba*, které v sobě skrývá výrazný ironický podtext. V originálním textu je místo slova *garderóba* použita neutrální forma osobního zájmena já ve tvaru 7. pádu.

– *Что это за интернационал?* (ř. 56)

„*Co to tady organizuješ za internacionálu?*“ (ř. 56)

V tomto případě překladatel doplnil a tedy upřesnil předlohu slovesem *organizuješ* - jedná se o tzv. intelektualizaci textu.

– ... *Даже молдаванина подыскали, инструктора райкома комсомола. А вот с узбеками, киргизами, туркменами – завал. Где я возьму узбека?!* (ř. 62-64)

„...*Dokonce i Moldavana jsme splašili, je to instruktor okresního výboru Komsomolu. Zato s Uzbekama, Kirgizama a Turkmenama je to na pytel. Kde já seženu Uzbeка, to mi teda porad!*“ (ř. 61-63)

Ruské sloveso *подыскать* překládá Dvořák jednoznačně expresivnějším českým slovesem *splašit*. Ruský expresivní výraz *завал* překládá velmi dobře českým *je to na pytel*. V závěru této promluvy překladatel rozvíjí původně jednoduchou větu, když přidává expresivní zvolání *to mi teda porad!* Jedná se opět o určitou konkretizaci nebo výklad textu, který je dán překladatelovým volným pojetím předlohy. Stylisticky i významově správným, je použití nespisovných koncovek u označení jednotlivých národností - *s Uzbekama, Kirgizama a Turkmenama*... Spisovné formy - *s Uzbeky, Kirgizy a Turkmeny* - jsou vnímány spíše jako hyperkorektní a v satirickém textu jako je tento by působily rušivě.

– *Какой ты умный! Ясно, что в Узбекистане. Но у меня же – сроки. Не говоря о том, что командировочные фонды давно израсходованы... Короче, хочешь заработать пятьдесят рублей?* (ř. 66-68)

„No ty jsi chytřej jak rádio! To je jasný, že v Uzbekistánu. Jenže já mám termíny, kamaráde. Nemluvě o tom, že peníze na cestáky došly... Hele, chceš si vydělat padesát?“ (ř. 65-66)

Zvolání *No ty jsi chytřej jak rádio!* je jednoznačně a dá se říci i zbytečně expresivnější než původní text. Jako odpovídající překlad by zcela stačilo např. *No ty jsi taky chytřej!* Velmi dobře překladatel přeložil uvozovací částici *короче* českým *hele*. Poněkud nešťastný je překlad *пятьдесят рублей* českým *padesát*. Do jisté míry se zde nabízí zvolit český hovorový výraz *pade*. Tento výraz se však objeví hned v následující promluvě, kde naprosto přesně odpovídá ruskému *полтинник*. Dalším možným překladem by tak bylo např.: *Hele, chceš si vydělat padesátku?* Za zmínku stojí také nedodržení stylu originálu v překladu. V originále typicky publicistickou frází *командировочные фонды давно израсходованы* překládá Dvořák hovorovým *peníze na cestáky došly*.

– Ты выпил? – спросил Безуглов. (ř. 80)

„Ty už jsi dneska nasával?“ zeptal se Bezuglov. (ř. 78)

Významově odpovídající, ale zase do určité míry expresivnější.

– Что ты, – замахал руками Безуглов, – исключено. Я пью только вечером... Не раньше часу дня... (ř. 82-83)

„Šílíš? zamával rukama šéfpropagandista. „To je vyloučeno. Já si alkohol dopřávám až večer... Rozhodně ne dřív, než v jednu po obědě...“ (ř. 80-81)

Český překlad *Šílíš?* je jednoznačně expresivnější než ruské *Что ты*. Co do míry expresivity by lépe odpovídalo např. *Zbláznil ses?* nebo *Co tě nemá?* Z nějakého důvodu Dvořák v českém překladu nahrazuje jméno vedoucího oddělení propagandy *Bezuglova* jeho vykonávanou funkcí, navíc v expresivní formě - *šéfpropagandista*. Naopak velmi zdařilý, až poetický překlad je *Já si alkohol dopřávám až večer*...

– *Естественно, – закричал Безуглов, – конечно! Сколько угодно! Все будут только рады. Квартира у них – громадная. Батя – член-корреспондент, мамаша – заслуженный деятель искусств. Угостят тебя домашними пельменями.. Единственное условие: не проговорись, что мы знакомы. Иначе все пропало. Ведь я с четырнадцатью лет – позор семьи!..* (str. 49)

„*Ale samozřejmě, no to se rozumí!*“ *zajásal Bezuglov. „A můžeš tam bejt, jak dlouho budeš chtít. Ty budou mít radost! Byt maj obrovskej. Táta je člen korespondent a máma zasloužilá pracovnice kultury. Pohostěj tě domácíma pelmeněma... Má to jedinej háček: nesmíš prozradit, že se známe. To by bylo všechno ztracený. Já jsem totiž vod čtrnácti let černá ovce rodiny...!*“ (str. 48)

Celá tato promluva redaktora *Bezuglova* v českém překladu vyznívá mnohem expresivněji než v originálu. Překladatel hojně používá prvky hovorového jazyka a obecné češtiny - psaní *-ej-* místo spisovného *-í-* / *-ý-* (*bejt, obrovskej, pohostěj, jedinej*); vynechávání koncovky *-í* u sloves ve 3. osobě množného čísla přítomného času (*maj*); používání nespisovné koncovky 7. pádu množného čísla ženského rodu *-a* místo spisovné koncovky *-i* (*domácíma, pelmeněma*); používání protetického *v-* (*vod*). Trochu paradoxně zde Dvořák překládá zdrobnělé *батя* a *мамаша* neutrálními výrazy *táta* a *máma*, i když v jiných případech naopak příznakovost překladu spíše zvyšuje. Velmi dobře přeložil frazeologismus *позор семьи* odpovídajícím českým frazeologismem *černá ovce rodiny*.

– *Ладно, – говорю, – пощупу тебе узбека.* (str. 49)

„*No dobře, já ti toho Uzbeка splaším,*“ *slíbil jsem.* (str. 48)

– *Ворюга, что ли? – спрашиваю.* (str. 50)

„*Сорак von je nějakej chmaták?*“ *zeptal jsem se.* (str. 48)

– *Тебе повезло, – кричит, – нашли узбека. Мишук его нашел...* (str. 50)

„*Мáš kliku, dědku!*“ *ječel nadšením.* „*Uzbeка už jsem sehnal. Našel ho Miščuk...* (str. 48)

V uvedených příkladech je český překlad opět více nebo méně expresivní než původní předloha. Jednoznačně výrazně expresivnější je poslední příklad - *Тебе повезло, – кричим*, zní v češtině jako „*Máš kliku, dědku!*“ *ječel nadšením*. Opět je to důsledek překladatelovy velmi volné práce s předlohou.

– *Что мне оставалось делать? Все-таки я штатный журналист.* (str. 54)

Co jsem měl dělat? Jsem přece profesionální novinář a zaměstnanec svého listu.
(str. 52)

V této promluvě překladatel opět českou verzi oproti předloze rozvíjí. Celkové vyznění překladu to významně neovlivňuje, ale je to do jisté míry stopa, kterou překladatel v překladu zanechává.

– *У нашей дворничихи – целая орава ребятишек. Хулиганье невероятное.* (str. 54)

„*Hele, naše domovnice má celý hejno harantů. Pakáž je to teda nepředstavitelná.*“
(str. 52)

Překlad této promluvy je sice poněkud expresivnější než originál, ale je velice zdařilý.

– *Пиши, малый, записывай... Уж я постараюсь. Все расскажу народу про мою собачью жизнь.* (str. 54)

„*Jen piš, milánku, jen si to všechno zapisuj... Já se vynasnažím. Já to lidu vo tom svým psovským životě všechno vyklopím.*“ (str. 53)

– *Помогает. Еще как помогает. Сорок рублей нам положено в месяц. Ну и ордена с медалями. Вон на окне стоит полная банка. На мандарины бы их сменять, один к четырем.* (str. 54)

„Pomáhá. A jak pomáhá! Štyryceti rublama, kerý mi podle zákona měsíčně náležej. A taky řádama a medajlema. Podívej se támhle na vokno, mám jich tam plnou sklenici. Rači bych je vyměnila za mandarinky, štyry metály za jednu.“ (str. 53)

– Который? У меня их целая рота. Последний за «Солнцедаром» ушел, да так и не вернулся. С год тому назад... (str. 55)

„Kerýho myslíš? Těch mám celou rotu. Poslední se tuhle vypravil pro flašku, a vod tý doby na něj čekám. Už to bude rok...“ (str. 53)

Promluvy nevzdělané domovnice - matky-hrdinky jsou samozřejmě expresivní i v originálu, v českém překladu však překladatel opět používá širokou škálu výrazových prostředků obecné češtiny. Nejvýraznější je používání fonetického pravopisu (*štyryceti, kerý, rači, štyry, kerýho*); dále používání protetického v- (*vo, vokno, vod*); psaní -y- místo spisovného -é- (*svým, psovským*); používání nespisovných koncovek (*náležej, řádama, medajlema*). Výpověď domovnice díky těmto prostředkům působí velice autenticky, nicméně celkové vyznění je opět expresivnější než originál.

– Подчиненных у меня – двенадцать завриков, а за вином отправить некого... (str. 55)

„Podřízenejch mám dvanáct, ale pro flašku není koho poslat...“ (str. 53)

Zde si překladatel poradil velmi obratně - prostorečný výraz *завриков* vůbec nepřekládal a expresivitu místo toho kompenzoval nespisovnou koncovkou ve slově *podřízenejch*.

– Мне кажется, вы интеллигентный человек. Я знаю вашу матушку и знала вашего отца... (str. 56)

„Mám pocit, že jste inteligentní člověk. Znáám vaši maminku a znávala jsem se i s vaším panem otcem...“ (str. 54)

V této promluvě si překladatel český text opět docela svévolně stylizuje. V předloze zcela neutrální text vyznívá v českém překladu lehce archaicky a do jisté míry až ironicky. Přitom by v tomto případě nebyl vůbec problém zvolit podobně neutrální formulaci jako v originálu.

4.4.4 Kritické zhodnocení

Stejně jako v překladu obou předchozích povídek, i zde se ukázalo, že Libor Dvořák s předlouhou prací je poměrně volně. Po faktické stránce je překlad opět proveden velmi dobře, nevyskytují se v něm žádné zásadní nedostatky. Je však překvapující jak často Dvořák v překladu zcela bezdůvodně zvyšuje expresivitu daných výrazů, daleko častěji než v předchozích překladech doplňuje autorem nevyřčené. Otázkou zůstává, zdali tato míra nepřesností a vlastních tvůrčích řešení je ze strany překladatele úmyslná, nebo se v průběhu překladatelské práce nechal nevědomky unést k vylepšování textu. Ze všech tří povídek analyzovaných v mé práci se překlad této povídky, především po stylistické stránce, původnímu textu vzdálil nejvíce.

5. ZÁVĚR

Po provedení rozboru původních textů a překladů Libora Dvořáka a jejich vzájemného srovnání se ukázalo, že překlady jednotlivých povídek nejsou vyrovnané.

Povídky byly seřazeny chronologicky podle data vzniku originálu (nikoliv data vzniku překladu, ale ty vznikly velmi těsně za sebou). Překvapivě nejvěrněji se překladatel držel předlohy u povídky nejstarší, povídky *Tlustý a hubený* A.P.Čechova. Pravděpodobně vybroušený, minimalistický Čechovův text s minimálním množstvím expresivních nebo hovorových výrazů nedával Dvořákovi příliš prostoru k vlastním řešením. Zato v obou dalších překladech zanechal Libor Dvořák výraznou autorskou stopu.

Ve všech třech překladech je míra expresivity vyšší než v původních textech. V některých případech Dvořák zvyšuje expresivitu překladu bezdůvodně, ať už důsledným používáním nespisovných jazykových konstrukcí, nebo přidáváním expresivních zvolání pro která není v originálním textu žádné opodstatnění. Zejména v překladu poslední povídky *Solidní dvouřadový oblek* S.D.Dovlatova je míra zvýšení expresivity natolik výrazná, že přečtení překladu čtenáři poskytne do jisté míry jiný prožitek než původní text Dovlatovův.

Potvrdilo se tak, že Libor Dvořák je překladatel intuitivního typu, který se nebrání promítat do textu překladu vlastní vnímání a prožívání díla. Jeho překlady jsou jednoznačně zaměřeny na čtenáře a to na čtenáře současného – právě pro něho se snaží text zatraktivnit větším množstvím expresivních a příznakových výrazů. Riziko tohoto přístupu spočívá v tom, že tyto výrazy se s postupem času mění, jsou nahrazovány novými, aktuálními výrazy a je tedy možné, že i Dvořákovy překlady budou zastarávat rychleji než by tomu bylo v případě užší vazby překladu k původnímu textu.

5.1 Resumé

Tato bakalářská práce se věnuje kritické analýze překladů současného českého překladatele Libora Dvořáka. Kritice podrobují překlady tří povídek různých autorů – A.P.Čechova, M.M.Zoščenka a S.D.Dovlatova. Všechny překlady vznikly v poměrně krátké době za sebou, v letech 1999 – 2005. V práci byla uplatněna metoda kritického rozboru povídek na základě stylistické analýzy originálních textů. Cílem práce je na základě teoreticko-kritických rozborů jednotlivých překladů vytvořit celkový profil současného českého překladatele, vystihnout metodu a styl jeho překladatelské práce, způsob nakládání s originálním textem a jeho schopnost věrné interpretace původního díla.

5.2 Резюме

Данная бакалаврская работа представляет собой критические анализы переводов современного чешского переводчика Libora Dvoraka. Критике подвергаю переводы трех рассказов разных авторов – А.П.Чехова, М.М.Зощенко и С.Д.Довлатова. Все переводы возникли в небольшом отрывке времени, между 1999 – 2005 гг. В работе использован метод критического разбора рассказов на основании стилистического анализа оригинальных текстов. Целью данной работы является создание общего профиля современного чешского переводчика, описание метода и стиля его переводческой работы, способ подхода к оригинальному тексту и способность его точной интерпретации.

5.3 Abstract

This bachelor thesis is focused on the critical analysis of translation of the current Czech translator Libor Dvorak. The criticism addresses three short stories of three different authors – A.P. Čechov, M.M.Zoščenko and S.D.Dovlatov. All of them subsequently came into existence in quite a short time, namely, between the years 1999 and 2005. The main device applied in the thesis was a method of critical study of the short stories based on a stylistic analysis of the original texts. The theoretical and critical analysis of each translation has resulted in creating the general profile of the current Czech translator. In other words, the main attempt is to show the method and style of his translation, the way he works with the original text and his ability of a faithful interpretation of the original work.

6. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- ČECHOV, A.P.: *Podvodníci z nouze*. Praha, 2003, výběr a překlad Libor Dvořák
- ČECHOV, A.P., AVERČENKO, A.T., ZOŠČENKO, M.M.: *Nic k smíchu*. Praha: Argo, 2005, výběr a překlad Libor Dvořák
- ЧЕХОВ, А.П.: *Избранное*. Москва, 2005
- ЧУДАКОВА, М.О.: *Поэтика М. Зоценко*. Москва: Наука, 1979
- DOVLATOV, S.: *Kufr*. Praha: Mladá Fronta, 1999, překlad Libor Dvořák
- ДОВЛАТОВ, С.: *Чемодан*.; Москва: Московский рабочий, 1991
- ДОВЛАТОВ, С.: *Чемодан*. СПб: Азбука-классика, 2006
- ДОВЛАТОВ, С.: *Речь без повода или Колонки редактора*. Москва, 2006
- ГОРШКОВ, А.Й.: *Русская стилистика*. Москва, 2001
- HAUSENBLAS, K.: *Výstavba jazykových projevů a styl*. Praha: UK, 1972
- HRALA, M.: *Současnost uměleckého překladu*. Praha: Čs. spisovatel, 1987
- HRDLIČKA, M.: *Literární překlad a komunikace*. Praha, 1997
- HRDLIČKA, M., GROMOVÁ, E.: *Antologie teorie uměleckého překladu*. Ostrava, 2004
- CHLOUPEK, J.: *Stylistika češtiny*. Praha: SPN, 1991
- KLEVISOVÁ, N.: *Libor Dvořák - Jsem filozof mechanizátor*. Hospodářské noviny, 18.8.2006
- КОРЕЦКИЙ, Л.В.: *Velký rusko-český slovník*. Praha, 1952-1964
- КРЕПС, М.: *Техника комического у Зоценко*. USA: Chalidze Publications, 1986
- KRIJTOVÁ, O.: *Pozvání k překladatelské praxi*. Praha: Karolinum, 1996
- KUFNEROVÁ, Z.: *Překládání a čeština*. Jinočany, 1994
- LEVÝ, J.: *Umění překladu*. Praha: Panorama, 1983
- ОЖЕГОВ, С.И.: *Тольковий словарь русского языка*. Москва: ЭЛПИС, 2003
- POSPÍŠIL, I.: *Slovník ruských, ukrajinských a běloruských spisovatelů*. Praha, 2001
- СТЕПАНОВА, М.И.: *Фразеологический словарь русского языка*. СПб, 2005
- ЗОЩЕНКО, М.М.: *Нервные люди*. Екатеринбург, 2002